ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ | ԹԻՒ 1,371 | Կ. ՊՈԼԻՍ. 1901, ԱՊՐԻԼ 5—18 | 29 Զիլքաատէ 1318——5 Նիսան 1317 | ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ

«بوزانتيون»
ارمنيجه يومى وسياسى غزته، صاحب امتياز ومدير مسئولى
بوزانت كچيان
مطبعه و اداره خانه‌سى باب عالى جاده‌سى نومرو ۲۳-۲۵ ...
دائرهٔ مخصوصه ده در

20 ՓԱՐԱ

Բիւզանդիոն

20 ՓԱՐԱ

ՀԱՅԱԹԵՐԹ ԱՄԵՆՕՐԵԱՅ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ | ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳԻՏԱԿԱՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ԲԻՒԶԱՆԴ ՔԷՉԵԱՆ

PUZANTION
Journal Arménien Quotidien,
Politique, Financier et Littéraire
Directeur-Propriétaire
PUZANT KÉTCHIAN
Bab-Ali Djaddéssi, № 23-25
CONSTANTINOPLE

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

ԻՆՉ ԿԱՆՑՆԻ Կ'ԴԱՌՆԱՅ

Զատիկը խաղաղաւէտ հով մը բերաւ իրեն հետ։ Նախ, Մանչուրիոյ խնդրոյն մէջ Ռուսիա գործը ծայրայեղութեան չտարաւ։ Թող տուաւ որ Չին չստորագրէ ծանօթ Պայմանագիրը։ Մանչուրիա իր ձեռքն է։ Ո՛չ ոք զինք այն տեղէն կրնայ հանել։ Իր երկաթուղիով, համբերող քաղաքագիտութեամբ, Ռուսիա կ'սպասէ աւելի նպաստաւոր հանգամանքներու։ Ճաբոն և Անգլիա այս չափով ալ կ'գոհանան առ այժմ։ Լի—Հունկ—Չանկ, ո՛րչափ ալ Ռուսիոյ կողմէ շահուած, պզտիկ ինկաւ միւս Փոխարքաներուն քով, որոց ձայնն աւելի լսելի եղաւ Չինու Արքունիքին, և «երկրին ամբողջութեան պաշտպանման» աղաղակին առջեւ, ուրիշ ամէն ձայներ ու մեքենայութիւններ լռեցին։ Մեր մասին, չենք կարծեր որ ասով Չին ազատած եղաւ Մանչուրիան։ Բայց հիմակուհիմա նոր շփոթութիւն մը չկայ Չինու կողմէ։

Աւելի որոշապէս խաղաղաւէր նշան մը՝ Թուլոնի հանդէսները։ Ի Վիլֆրանշ, Ֆրանսացիք անգամ մ'ալ եղբայրակցեցան Իտալացւոց հետ։ Ի Թուլոն, Իտալիոյ Թագաւորին հօրեղբայրն և Մ. Լուպէ ֆրանքօ-իտալեան յարաբերութիւնները մաքրմաղթեցին։ Ֆրանսայի մէջ ի վաղուց անտի կայ բաղձանք մը, հաւատք մը թէ Իտալիա, ձանձրանալով Երրեակ Զինակցութենէն, վերադառնայ Ֆրանսայի բարեկամութեան։ Մ. Քրիսբի ձեռքէն եկածն ըրաւ այս կարծիքը հերքելու համար, եւ երկու երկիրներն անջատող վիհն ա՛լ աւելի ընդարձակելու յաջողեցաւ։ Բայց հիմա Քրիսբի և իր քաղաքականութիւնն խոնարհ ինկած են Իտալիոյ մէջ։ Աւստրիոյ և Գերմանիոյ հետ զինակցութեան դաշնագիրը, ստորագրող Ումպէրթօ ողբացեալ Թագաւորն ալ ո՛չ եւս է։ Օրուան նախարարներուն մէջ Քրիսբիի քաղաքականութեան ջերմագին հակառակորդներ անգամ կան։ Իրաւ, ասոնք ինքնին բաւական չեն որ Իտալիա բաժնուի Երրեակ Զինակցութենէն։ Բայց խնդիր է թէ այս Զինակցութիւն Իտալիոյ համար իր յուսացածին չափ օգտակար եղա՞ւ։ Իտալիա իր տնտեսական տագնապին մէջ անհրաժեշտ պէտք մը կ'նկատէ Ֆրանսայի հետ համաձայնութիւն մը։ Աւստրիոյ և Գերմանիոյ քաղաքական դաշնակցութիւնն իր հացը չապահովեր։ Ընդհակառակն, հաշուեցաւ որ Իտալիա երկու զօրաբանակ կամ 70—80 հազար զօրք աւելի կ'պահէ՝ մի միայն իբրեւ անդամ Երրեակ Զինակցութեան իր պարտքը կատարած ըլլալու համար։ Ֆրանսացիք ճարտար քաղաքականութիւն մը կ'համարին բարեկամութեան ցոյցեր շռայլել Իտալիոյ, յառաջիկային աւելի շօշափելի արդիւնքներ սպասելով։ Երրեակ Զինակցութեան հնգամեայ արդի շրջանն երկու տարիէն կ'լմննայ, բայց Իտալիա պէտք է գալ տարի որոշէ և ծանուցանէ թէ կ'ուզէ՞ նորոգել։

Բայց ի՛նչ որոշում ալ տայ Իտալիա տարի մը ետքը, այժմէն կարող ենք ըսել թէ Ֆրանքօ-ռուս Երկեակ Զինակցութիւնն և Գերմանիոյ, Աւստրիոյ և Իտալիոյ Երրեակ Զինակցութիւնն ի սկզբան կարծուածին չափ իրար վանող կազմակերպութիւններ չեն։ Այս Զինակցութեանց իւրաքանչիւր անդամը տեսակ մը կրկնապահովութեան (réassurance) դրութիւն ի գործ կ'դնէ։ Յայտնի է թէ ապահովագրական ընկերութիւնք իրենց ապահոված մեծ չէնքերը մասամբ ալ ուրիշ ընկերութիւններու ապահովել կուտան, կամ մեծագին բան մը ապահովել տուողը միեւնոյն առարկային վրայ մէկէ աւելի ընկերութենէ ապահովագրութիւն ձեռք կ'բերէ։ Ճիշդ այսպէս կ'ընեն Գերմանիա, Իտալիա, Ֆրանսա, Ռուսիա և Աւստրիա։ Գերմանիա Աւստրիոյ և Իտալիոյ հետ Երրեակ Զինակցութեամբ կապուած, բայց իր հաշուոյն Ռուսիոյ հետ ալ համաձայնութիւն մ'ունի, որով Ռուսիա և Գերմանիա իրարու քաղաքականութեան չեն հակառակիր։ Ֆրանսա Ռուսիոյ հետ Երկեակ Զինակցութիւնը կազմած է, բայց ասոր հակառակ չի սպեր Իտալիոյ հետ մասնաւոր համաձայնութեան մը գալ։ Աւստրիա Անգլիոյ հետ շատ սերտ համաձայնութեան մը մէջ է. մինչեւ իսկ կրնանք ըսել թէ Եւրոպայի ցամաքին վրայ Անգլիոյ առանձնական դաշնակիցներն են Իտալիա և Աւստրիա, թէեւ գրաւոր չըլլայ սոյն դաշնակցութիւն։ Այս կրկնապահովութեան հեղինակն էր նոյն ինքն Պիզմարք, որ Երրեակ Զինակցութեան հեղինակն ըլլալով հանդերձ, Պայտաօսարեց քանիցս թէ իբրև սահմանակից մեծ Տէրութիւն՝ Ռուսիոյ բացառիկ դիրքը պարտք կ'դնէ Գերմանիոյ վրայ՝ միշտ ուշադիր ըլլալու Ռուսիոյ բարեկամութեան, և անոր կամքին հակառակ գործերու մէջ չգտնուելու։ Նոյն սկզբունքով, Պիզմարք Ռուսիոյ ազդեցութեան սովորական շրջանակներուն մէջ ո՛ և է արգելք չէր յարուցաներ, և այս պատճառաւ հոգ չէր ըներ Անգլիոյ անհաճոյ ըլլալ։ Հանգուցեալ Ֆրետերիկ Կայսեր, ինչպէս և Ֆրետերիկ Կայսրուհիին կամքին հակառակ, մինչեւ թէ Պուլկարիոյ Նախորդ Իշխանը Գերմանիոյ կայսերական գերդաստանին փեսայացնելէ պէտք է զգուշանալ, մի միայն Ռուսիոյ սրտմտութեան առիթ չտալու համար։ Պիզմարքէն ի վեր, գերման քաղաքականութիւնը միշտ հոգածու է Ռուսիոյ հաճելի ըլլալու, և թէպէտ Պիզմարքի փափաքը չիրագործուեցաւ, այսինքն՝ թէպէտ Ռուսիա զինակցեցաւ Գերմանիոյ ազգային թշնամիին՝ Ֆրանսայի հետ, բայց դարձեալ գերման դիւանագիտութիւնը փոյթ կ'տանի որ արեւելեան մեծ դրացին վէճ չունենայ Գերմանիոյ հետ։ Երկու Զինակցութիւններն այսպէս իրարու դիւրազգածութիւններն յարգելու հոգ կ'տանին մեծապէս, եւ Անգլիա երկուքին հետ ալ բարեկամութեամբ ժամանակ կ'անցընէ։

Անգլիոյ մէջ Ազատականներն աւելի Ֆրանսայի և Ռուսիոյ բարեկամ են, իսկ արդի պահպանողական մեծամասնութիւնը բնազդօրէն Երրեակ Զինակցութեան համակիր կ'թուի։ Չէ մոռցուած թէ Լորտ Սալզպըրի ո՛րպիսի քնարերգական հրճուանքով աւետեց առաջին անգամ՝ Երրեակ Զինակցութեան կազմուիլը, յուսալով որ ասով միայն պատուար մը քաշուած եղաւ Ռուսիոյ առջեւ։ Նաբոլէոնեան մեծ պայքարներէն ի վեր բրիտանեան հանրային կեանքին մէջ աւանդութեան կարգ անցած է որ Ազատականք Ֆրանսայի բարեկամ են, եւ Պահպանողականք՝ թշնամի։ Բայց Անգլիոյ արտաքին աշխարհաքաղաքութեան մէջ այս հակամիտութիւնք այնքան զգալի չեն ըլլար այժմ։

⁂ Խաղաղութեան շահերն այսօր ա՛յնքան մեծ են որ Զինակցութիւններն ամէն բանէ աւելի խաղաղութեան ծառայելու կոչուած ունին, և նիւթական շահերը լոկ քաղաքական կարգադրութիւններէ աւելի անդին կ'անցնին։ Այսպէս, Գերմանիոյ նոր փոխառութեան Ֆրանսացիք կարեւոր չափով մը մասնակցեցան։ Ֆրանսական սեղանաւորութիւնը մասնակցի՞ գերմանական փոխառութեան մը, որուն գլխաւոր նպատակն է գերման Նաւատորմին զօրացման ծախքերն հոգալ։ Բայց դրամագլուխները գործ, շահ, ապահով կը փնտռեն, և դիւանագիտութիւնը փոր չի կշտացներ։ Ֆրանսացի սեղանաւորը գերման փոխառութեան պայմանները շահաւոր կ'գտնէ, և գիտնալով որ եթէ ինք չդնէ, ուրիշ ազգէ սեղանաւորներ պիտի գտնեն անպատճառ, այսինքն՝ Գերմանիոյ գանձային վարչութիւնն իր գործը պիտի տեսնէ լմննցնէ, ինք ալ կը փութայ գնել նոր գերման արժէթուղթերէն։ Անգլիացիք այս պահուս օտար Տէրութեանց թուղթերէն մեծաքանակ գնելու վիճակին մէջ չեն, որովհետեւ ի մօտոյ նոր փոխառութիւն մը պիտի հանեն Հարաւ—Ափրիկեան անվերջանալի Պատերազմին համար։ Ապրիլ 12ի և 13ի Լոնտոնի Թերթերուն մէջ հրատարակուած հաշիւներուն նայելով, այս Մարտին վերջացած 18 ամիսներուն մէջ Թրանսվալի Պատերազմին համար Անգլիա ծախք ըրաւ 91 միլիոն ոսկեոլինի չափ, և մինչեւ առաջիկայ յուլիսի վերջը 58¼ միլիոն եւս պիտի ծախսէ, գումար իբր 149 միլիոն ոսկերլին։ Այս հաշուով, չորս միլիառ ֆր.ի մօտ արդէն ծախք եղած է, կամ յանձն առնուած է ընել, և ո՛չ ոք կրնայ գուշակել թէ այս յուլիսի վերջը Պատերազմը վերջացա՞ծ պիտի ըլլայ։ Անգլ. լրագիր մը այնպիսի խօսք մը վերագրած էր Լորտ Քիչնէրի թէ «Պատերազմը հինգ տարիէն առաջ չի կրնար լմննալ»։ Սպարապետը փութայ հերքել այսպիսի խօսք մ'ըսած ըլլալը, բայց աւելի ապահովիչ խօսք մ'ալ չկրցաւ շըրցել։ 1901—02ի Անգլիական Ելմտացոյցին բացը 57 միլիոն 312 հազար ոսկերլին հաշուուած է, որուն 10 միլիոնը պիտի հայթայթէ Ելմտական նախարարը՝ տուրքերը բարձրացնելով, մանաւանդ շաքարի եւ ծխախոտի մաքսերը, և մնացեալ 47 միլիոն 310 հազարին փոխարէն նոր փոխառութիւն պիտի ընէ հրապարակէն։ Այսչափ մեծ բաց, այսքան ծանր փոխառութիւն Անգլիոյ պատմութեան մէջ մէկ անգամ միայն պատահած էին, այն ալ՝ 100 տարի առաջ, երբ Մեծին Պոնաբարդի դէմ ճակատելով, բովանդակ Եւրոպան գաղղիական տիրապետութեան լուծէն փրկել կ'ջանար։ Պոլթա, Տէվէդ, և ընկերք, Պոնաբարդէն աւելի կ'զլացնեն Անգլիան, թէեւ երբեք իրենց մաքէն չէին անցուցած Պոլոնիէն նաւատորմ մը ճամբայ հանելով Անգլիան կոխել, կամ Եւրոպայի նաւահանգիստները փակելով Անգլիոյ առջեւ, անօթութեամբ փճացնել Բրիտանեան ցեղը։

⁂ Թէ նիւթական հաշիւներն ու հացի խնդիրը զուտ քաղաքական կարգադրութիւններէն ու նկատումներէն վեր ի վար կ'կշռեն այսօր ազգերուն հանրային կեանքին մէջ, նոր ապացոյց մ'ալ Անգլիոյ և Միացեալ Նահանգներուն մէջ ծագած մեծ ու պզտիկ վէճերու չարքն է։ Իրենց ցեղակցութեան, արենակցութեան և փոխադարձ համակրութեան բոլոր յայտարարութիւններուն հակառակ, յայտնի է թէ Անգլիա և Միացեալ Նահանգները չհամաձայնեցան Նիքարակուայի Ջրանցքին շինութեան վրայ։ Հիմակ ալ կ'երեւի թէ Պօէրները փոքրիկ յաջողութիւն մ'ունեցան՝ անհաճութիւն յառաջ բերելով Լոնտոնի և Ուաշինկթընի դահլիճներուն միջեւ։ Անգլիա նորէն 70,000 ձի և ջորի գնած էր Մ. Նահանգներէն՝ Հարաւային Ափրիկէ ղրկելու համար։ Բայց Ամերիկայի մէջ գտնուող Պօէրներ բողոք բարձին դատարաններու առջեւ թէ Անգլիա չի կրնար իր բանակին պէտքերը գնել չէզոք երկրի մը մէջ։ Թէեւ այսպիսի բողոք մը պատերազմիկ օրինաւոր իշխանութեան մը կողմէ ներկայացուելու պայմանաւ միայն կրնար ի նկատ առնուիլ, և պօէր անհատներ զուրկ են այնպիսի պաշտօնական հանգամանքէ, բայց Ամերիկացիներուն միտքը պղտորեցաւ թէ արդեօք իրա՞ւ իրենք չէզոքութեան դէմ կ'մեղանչեն՝ Պօէրներուն դէմ Պատերազմն յառաջ տանելու միջոցներն հայթայթելով Անգլիացւոց։ Զայս սեպելով, Լոնտոնի Կառավարութիւնն ալ կ'ուզէ Ամերիկացիները ձգել իրենց խղճին և իրենց շահուն միջեւ. վի դարձեալ իր բանակին պէտքերուն համար Անգլիա մինչեւ հիմա վեց միլիոն լիրայի արժողութեամբ միս գնած էր Ամերիկայէն, և քանի որ ձին ու ջորին թող չէք տար, ես ալ միսը ձեզմէ չեմ գներ, կ'ըսէ հիմա։ Տեսնե՛նք, «Ջորին Ամերիկացիներուն ոտքին վրայ պիտի կոխէ՞», ինչպէս ծանօթ առածի մը մէջ, ջորին կոխած էր ամուսնալուծում վճռող հայ եկեղեցական դատաւորին ոտքին վրայ։

ԲՆԿԵՐԱՅԻՆ ՆԻՒԹԵՐ

ՇՓՈԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՄԷԿ ՔԱՆԻ ԿԷՏԵՐՈՒ ՄԷՋ

Բ. (*)

ԿՐՕՆ ԵՒ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

Ուրիշ ոչ նուազ շփոթութիւն մ'ալ կ'տեսնենք գիտութեան և կրօնի մէջ։ Շատեր կ'կարծեն թէ գիտուն երեւնալու համար անհաւատ ձեւանալու է, ուրիշներ ալ՝ թունդ կրօնական ըլլալու համար գիտութիւնն արհամարհելու է։ Եւ սակայն ո՛չ ճշմարիտ գիտութեան մէջ կ'գտնենք արհամարհանք մը ճշմարիտ կրօնքի դէմ, և ոչ ալ ճշմարիտ կրօնքի մէջ ո՛ և է արհամարհանք գիտութեան դէմ։ Իրար արհամարհելու ալ իրաւունք չունին, քանի որ երկու բոլորովին տարբեր մարզերու կ'պատկանին անոնք։ Տիեզերքի մէջ կայ բաղդատաբար շատ փոքրիկ մաս մը, որ մեր զգայարանքներու տակ կ'իյնայ, կրնանք տեսնել, շօշափել, լսել, հոտոտել կամ ճաշակել, կրնանք նաև այլեւայլ փորձերու ենթարկել։ Կայ նաև անհունապէս մեծ մաս մը որ մեր զգայարանքներուն տակ չիյնար, և կ'սկսի անկէ ուր առաջինը կ'վերջանայ։ Արդ, առաջինով զբաղող, առաջինը ճանչնալ ուզող գործունէութեան գիտութիւն կ'ըսենք, իսկ երկրորդին կ'պատկանին կրօնք, մտագանցութիւն, իմաստասիրութիւն։ Կ'տեսնենք թէ այս ճիւղեր, իրենց նիւթին ու սահմաններուն բոլորովին անջատ ըլլալուն պատճառաւ, բնաւ ոտնձգութիւն չունին իրարու վրայ ու չեն կրնար ալ ունենալ։ Իրաւ է որ սահմաններն ընդարձակելի են, բայց միշտ մին կ'սկսի միւսին վերջացածէն յետոյ։ Դիւրըմբռնելի է թէ զարգացման շնորհիւ, երէկուան անհասկնալի կէտերէն մին կամ մի քանին կրնան այսօր մասամբ հասկնալի ըլլալ. այնպէս որ ծանօթ աշխարհի սահմանները կ'ընդարձակուին, ինչպէս որ պատահած է դարերու ընթացքին մէջ, որոցմէ անդին կ'տարածուի միշտ անհուն անծանօթը։ Հասկնալիէն անդին կայ անհասկնալին, ըմբռնելիէն անդին՝ անըմբռնելին, մին փորձառական, շօշափելի, վիճելի, միւսն հաւատալի։ Կարելի է ուրեմն գիտութեամբ զբաղիլ, նիւթով զբաղիլ՝ առանց կրօնքն արհամարհելու ու առանց նիւթապաշտ, բնապաշտ կոչուելու, այս բառերու անհաւատ առումով, ու կրօնքով զբաղիլ, հաւատալ առանց գիտութիւնն արհամարհելու, առանց անոր մէջ ներհակ ոգի մը տեսնելու։ Գիտութիւն և կրօնք իրար կ'ամբողջացնեն, ոչ թէ իրար կ'չէզոքացնեն կամ կ'հակասեն։ Աշխարհի ծանօթ մասն ամբողջութիւնը չի կազմեր, ոչ ալ անծանօթն ինքնին ամբողջութիւն մ'է, այլ այս երկուքին միացումը, քով քովի շարունակութիւնը միայն կ'կազմէ այդ ամբողջութիւնը։ Եւ ինչպէս որ ծանօթ աշխարհն անծանօթին շարունակութիւն է, խտացումն է, ու մինչեւ իսկ կարելի է ըսել նմոյշն է, նոյնպէս ալ գիտութիւնը հաւատքին խտացած, շօշափելի շարունակութիւնն է։ Այնպէս ուրեմն գիտութիւն և հաւատք միեւնոյն անհուն միութեան երկու գլխաւոր երեսները կ'ներկայացնեն, մին պատկանելով հունաւորին, միւսը՝ անհունին։ Գիտութիւնը չէ ուրեմն որ հաւատքը պիտի պակսեցնէ, այլ ընդհակառակն հաւատքը, մաքուր ջինջ հաւատքը, այնքան աւելի զօրաւոր պիտի ըլլայ, որքան աւելի հաւաքոլին ծանօթանանք, որքան աւելի բնութեան անխախտելի օրէնքներուն, անոր սքանչելի կարգաւորութեան իրազեկ ըլլանք, և ո՛րքան աւելի խորամխինք անոր ուսումնասիրութեան մէջ, այնքան աւելցուցած պիտի ըլլանք հաւատքին շօշափելի մասը, այնքան աւելի վերացուցած, խտեղացուցած մեր հաւատքը, անոր սահմաններն աւելի ընդարձակելով ու յետ մղելով անհունին մէջ։ Մինչ գիտունն կ'խափանցէ հետզհետէ բնութեան կարգ ու սարքին, անոր անհագին դժնեամասն ու հիանալի յատակագծին, հիացման չսպասա՞ր ի տես այն անհունին, այն անհունութեան զօրաւոր կամքին, այն անհունապէս իմաստուն բանականութեան, որք ստեղծագործութեան օրէնքներու, իրողութիւններու, երեւոյթներու այնքան զանազան ձեւերուն տակ, դարերէ ի վեր։ Ու այդ անսահման կամքին ու իմացականութեան հետ շփո՛ւմ է որ պիտի նուազցնէ հաւատքը.— անհեթեթութիւն մը պիտի ըլլար հաստատումը։ Եթէ գիտութիւնն հաւատքին թշնամին է, եթէ գիտութիւնն հաւատքը կ'տկարացնէ, ո՞վ է ուրեմն անոր բարեկամը, ո՞վ կամ ի՞նչ զայն զօրացնողը, գիտութի՞ւնը, տգիտութի՞ւնը, աղքի այդ խաւա՞րը, բնութեան վրայ աչք գոցե՞լը։ Եւ սակայն ո՞վ կ'համարձակի յառաջով կանգնել այդպիսի նախանձու ու անպատուաբեր բարեկամութեան մը, որ ինքնին անարգանք մ'է Անոր նկատմամբ, որուն տան մէջ կ'մնակինք, առանց վայրկեան մը հիանալու հոն գտնուած շքեղ գանձերուն վրայ։ Խաւարն երբեք չի կրնար զօրացնել հաւատքը, ու կարելի չէ ըսել թէ անոր խորութիւնը միւսին թանձրութեան հետ ուղիղ կ'համեմատի։ Նոյն իսկ եթէ դարերու ընթացքին մէջ տգիտութիւնն յաջողած է իր մութ օգնականութիւնը նուիրել անոր, պէտք է առանց վարանումի մերժել զայն, երկարացնել հաւատքն անազնիւ պատանութիւնները։ Սխալ է ուրեմն, հիմնապէս սխալ, կարծել թէ գիտութիւնն հաւատքին թշնամին է, և ինչ որ անոր սահմանը կ'բռնէ հաստատապէս, երբեք անկեղծ ու ճշմարիտ հաւատքին չմեստել զայն, անոր աւելցումին, զարգացմանը միայն կրնայ ծառայել։ Բնականաբար խօսքս այլեւայլ դաւանութիւններու, ծէսերու վրայ չէ, որք փոփոխելի, փոխելի են ու կ'տարբերին ժամանակէ ժամանակ, ազգէ ազգ, ցեղէ ցեղ։

Կրօնքի և գիտութեան միջեւ տեղի ունեցած վէճերը միշտ անօգուտ ու ապարդիւն եղած են, քանի որ արդիւնաւոր վիճաբանութիւն մը կարելի է միայն միեւնոյն խնդրին, միեւնոյն նիւթին վրայ, երկու ձեռնհաս կողմերէ։ Արդ, երբ գիտութիւնը թողլով ծանօթ աշխարհը, փորձառական ու շօշափելի աշխարհը, անծանօթին մէջ կ'վտանգուի, գիտութիւն ըլլալէ կը դադրի, անկարող հաստատելու կամ ժխտելու։ Գիտութիւնն իրաւունք ունի միայն այն ատեն, երբ դրական փաստերով իրողութիւն մը, երեւոյթ մը կ'հաստատէ, և կամ կ'մերժէ իբրև հակասական ուրիշ հաստատապէս ապացուցուած իրողութեան մը, երեւոյթի մը։ Ասոնցմէ զատ իր հաստատումներն ու ժխտումները բոլորովին անարժէք են ու երեւակայական։ Միւս կողմէ, երբ Կրօնքն անծանօթին, անհունին սահմանները թողլով կ'մտնէ ծանօթ հունաւոր աշխարհի մէջ, կրօնք ըլլալէ կ'դադրի ու գիտութիւն կ'ըլլայ, ենթարկուելով ասոր մէթոտներուն, ինչու որ անոր առարկան հաւատալիէն ճանաչելիին, անշօշափելիէն շօշափելիին կ'փոխուի։

Դաստիարակութիւնն այս շփոթութեան մէջ ալ իր մեծ բաժինն ունի. թէ՛ կրօնական դաստիարակութիւնները, և թէ գիտական դաստիարակութիւնները պէտք եղած մաքրութեամբն ու գիտակցութեամբը չեն տրուիր ցորչափ հակասութիւն տեսնուի աշակերտին կողմէ հաւատքի ու գիտութեան մէջ։ Կրացուցիչներն հակասական չեն կրնար ըլլալ, և ոչ ալ անոնցմէ ո՛ և է մին արհամարհելի։

Մ. Ն. ՌՆԱԳԼԵՑ

(*). —Տես. երէկի թիւէն, և վերջ։

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ՔՐՈՆԻԿ

Տաճկահայ Թերթերում կարդացինք իբր թէ Նոր Ջուղայեցիք խնդրել են Կաթողիկոսից, որ դարձեալ Գրիգորիս արքեպիսկոպոս Յովհաննիսեանն ուղարկուի Պարսկ-Հնդկաստանի վիճակի առաջնորդ, և իբր թէ մի առանձին նամակ եւս ուղղած են ուղղակի իրեն սրբազանին։

Տեղիս Հայ հասարակութիւնը երբէք այդպիսի բան չի խնդրել Ս. Կաթողիկոսից և երբէք էլ խնդրելու չէ, քանզի բաւական է ինչքան անկարգութիւնների ենթարկուեց վանքը և կողոպտուեց անխիղճ կերպով. բաւական է ինչքան վանքը խաղալիկ դարձաւ մի քանի աղաների, քեռզխուդաների ու ծխականների ձեռքում. բաւական է ինչքան հարստութեան դարձած վանքը պարտքի տակ ընկաւ, ինչքան վանքի գանձն ու եկեղեցիների անօթները գրաւուեցին, ինչքան եկեղեցական կալուածների հասոյթով մարդիկ հարստութեան հասան, և այս բոլորը եղաւ շնորհիւ Գրիգորիս սրբազանի 15 տարուայ ոչ—նախանձելի առաջնորդութեան միջոցին։

Շատ և շատ հաւանական է, որ այդպիսի մի նամակ գրած լինի մեր յայտնի Մկրտումների խումբը, որը Գրիգորիս սրբազանի օրով Ամենափրկչեան վանքը դարձրել էր իւր հիւրանոցը, իբրեւ ժառանգութիւն սեփականացրել էր վանքի ու եկեղեցիների հոգաբարձութիւնը (երեցփոխութիւնը), առաջնորդական գանձը տեղափոխում էր իրենց տան պահարանները և հաշիւ պահանջելու ժամանակ հանում ժամանած տոմարների մի քանի թերթերը (իրենց խելքով ջնջելու ծածկելու համար)։ Իսկ հիմայ, որովհետեւ ամեն տեղից ձեռքները կտրուել են, և երեսփոխանութիւնն էլ այսպէս առած բոլոր ապրուստի դռները փակել է այդպիսի յետին մարդկանց առաջնորդուող աղաների երեսին, շատ բնական է որ հառաչանօք յիշեն Գրիգորիսեան դարը և անձկանօք սպասեն, ա՛խ, մէկ էլ վանքի կառավարիչ դառնալու և «զորս դու պատուիրեցեր» քէֆ անելու։ Բայց մի՞թէ Ս. Հայրապետն անուշադիր կ'թողնէ Նոր-Ջուղայի ընդհանուր հակակրանքը դէպի Գրիգորիս սրբազանը և մի քանի կողեքիչ քեռզխուդաներին կլսէ, որոնք պատրաստ են զոհել այն բոլորը, ինչ որ սուրբ է ու նուիրական, միայն թէ իրենց այս գաղտնի նպատակներին հասնեն։ Ո՛չ, ո՛չ, Նոր Ջուղան մնաց անտէր չունի այլ եւս Գրիգորիս արքեպիսկոպոսի երեսն անգամ տեսնելու, բաւական էր։

⁂ Ցաւօք սրտի կարդացինք Կովկասի լրագրներում Ս. Եսայի արքեպիսկոպոս Աստուածատուրեանի մահուան լուրը։ Հանգուցեալը 4 տարի (1891—95 թ.) վարելով Պարսկ—Հնդկաստանի վիճակի առաջնորդութիւնը, թողեց մի այնպիսի յիշատակ, որ յաւիտեան անջնջելի է մնալու Նոր—Ջուղայի պատմութեան էջերում և բոլոր երախտագէտ սրտերի խորքերում։ Հանգուցեալ Եսայի սրբազանի գործերի գլխաւորներն են հետեւեալները.—

Ազատեց վանքը իւր մի քանի հարիւր թուման պարտքից և ամեն ինչ կարգ կանոնի ենթարկեց։

Հաստատեց այժմեան բարեկարգ «Առաջնորդական խորհրդարան»ը իւր պաշտօնաճ կանոնագրութեամբ։

Վերացրեց քեռզխուդաների քմահաճութիւնն ազգային ու եկեղեցական հաստատութիւններից, որով թէ՛ վանքը և թէ միւս հաստատութիւնները մատչելի եղան ամենքին։

Ազատեց ազգ. կեդրոնական դպրոցը իւր հազար թումանոցափ պարտքից, որի շնորհիւ մօտ էր փակուելու։

Աւարտեց նոյն դպրոցի շինութեան հիմնարկն և ընդարձակեց ուսման ծրագիրը։

Իւր աւերակ դրութիւնից ազատեց կանգնեցրեց վանքապատկան «Սիմէօնեանց» տունը, որ վանքի այժմեան արդիւնաբեր կալուածների առաջինն է։

Կարգադրեց վանքի եկեղեցում ամենօրեայ ժամակարգութիւնը և կիրակնօրեայ պատարագը, որի համար կարգեց առանձին միաբան։

Մտցրեց Նոր—Ջուղայում կանոնաւոր ձայնագրեալ երգեցողութիւն։

Մտցրեց ազգ. երկսեռ ուսումնարանները, առանց որի Օրիորդացը փակուելու վրայ էր։

Հաստատեց «Կեդրոնական գրավաճառանոց»ը, որից ամէն տարի դպրոցական թիւն են ստանում ազգ. երկսեռ դպրոցները։

Մտցրեց Ամենափրկչեան վանքի Տպարանում նորաձոյլ հայերէն տառեր, այլն և այլն։

Իսկ վերջերը մտադրութիւն ունէր նաև մի առանձին օրիորդաց դպրոց հիմնել իւր սեփական գումարով, երբ մի որոշ խումբ աղաների ինտրիգներից յուսահատուած՝ հրաժարուեց պաշտօնից և Հնդկաստանի վրայով վերադարձաւ Ս. Էջմիածին։ Հանգուցեալի միակ թերի կողմն էր երիտասարդներին իրենից հեռացնելը, բայց այդ էլ անշուշտ ունէր իւր այն ժամանակուայ բանաւոր պատճառը։

Ինչպէս լսում եմ, առաջիկայ կիրակի օրը, Ս. Ամենափրկչեան վանքում հոգեհանգիստ է կատարուելու նոյն վանքը իւր անշուք դրութիւնից այժմեան նախանձելի աստիճանին հասցնողի յիշատակին։

Նոր—Ջուղայ ԹՂԹԱԿԻՑ

Փետրուարի 8ին և 9ին Ուրմիոյ արուեստասէրների խումբը տուեց մի ներկայացում Ազգային դպրոցի շինութեան մէջ։ Ներկայացրին «200,000» և «Մէկնիկ» կատակերգութիւնները. տեղի ունեցան տեղական պարեր եւ երգեր։ Ներկայացումը առհասարակ աջող անցաւ։ Արդիւնքը ուսումնարանի օգտին էր։ Միջի այլոց հրաւիրուած էր Ուրմիի ամենայայտնի Պարսիկներից լուսամիտ ճանաչուած Մաջիդ—Սալթանան, որը հիւանդութեան պատճառաւ, չկարողացաւ ներկայ լինել, բայց խոստացել է նուէր ուղարկել։ Սիրողների (Արուեստասէրների) խումբը մտադիր է Զատկական տօներին մի երկրորդ ներկայացում տալ։

⁂ Փետրվարի 16ին Բարֆիւզարխանայում, Ուրմիում նմանը չտեսնուած շքեղ հանդէս էր պատրաստուած յայտնի Սարփարազ Միրզա—Հիւսէյին—խան—Իթիլայի Դօվլէի խալաթ հագնելու առիթով։ Խալաթն ուղարկել էր Վեհափառ Շահը։ Հանդէսին հրաւիրուած էին բոլոր միսիոնէրութիւնների ներկայացուցիչները, հիւպատոսների փոխանորդները, Հայոց առաջնորդական փոխանորդը, եւ վաճառականներ, նշանաւոր պարսիկներ, սէյիդներ, մոլլաներ, հայ և ասորի դպրոցների աշակերտները։ Խալաթը հագնելուց յետոյ, հազարաւոր բազմութեան չիրինի և չարբաթ բաժանեցին։ Ընդարձակ բագում կանգնած էին թնդանօթաձիգ զօրքեր եւ կառավարչական երաժշտութիւնը։ Հայոց ուսումնարանի աշակերտները երգեցին Շահին նուիրուած հայերէն մի երգ, որ երեք անգամ կրկնուեց՝ Մաջիդ—Սալթանայի, Սարփարազի և պարսիկ հոգեւորականների խնդիրքով։ Երգիչ խումբն արժանացաւ առագին բազմութեան բուռն շնորհակալութեան, ապա Մաջիդ—Սալթանայի հրամանով հայ աշակերտներին չիրինի բաժանեցին։ Սարփարազը շնորհակալութիւն յայտնեց Հայ ուսուցչին և խոստացաւ նուէր ուղարկել դպրոցին։

Ուրմի ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅ—ՀՌՈՄԷԱԿԱՆԱՑ ԳՈՐԾԵՐ

Փեբրուարի Ծայրագոյն Վարդապետ. —Վեհմայրքի և Մեծապատուի խնդիրը վերջապէս կրցաւ Հայ—Հռոմէականաց մէջ եկեղեցիէն ներս ալ մտնել։ Առաջին անգամ ըլլալով այս նորաձեւութիւն երեւան կ'ելնէ Ս. Յովհան Ոսկեբերան եկեղեցիէն։ Ինչ տիտղոս կրնայ տրուիլ ծայրագոյն վարդապետի մը, երբ տօնական օր մը պատարագէ։ Աւագ Հինգշաբթի առտու Թագսիմի Հայ—Հռոմէականաց Ոսկեբերան եկեղեցիին պատարագիչն էր եկեղեցւոյ քարոզիչ վարդապետը, ծայրագոյն մը։ Պատարագչին անունն յիշատակուեցաւ սա ձեւով «վսեմ գերապատիւ ծայրագոյն վարդապետս որ զպատարագս մատուցանէ»։ Իրիկուան Ոտնալուայի ուրիշ նորոյթ մը. «Օրհնեա, Գերապայծառ Տէր»։ Ի՞նչ տարբերութիւն մեծ վարդապետին և ծայրագոյն ու եպիսկոպոս Սրբազաններուն միջեւ։ Ցաւալի է որ այս նորաձեւութիւնը կ'սկսի Յովհան Ոսկեբերան եկեղեցիէն,

որ յաւակնութիւնն ունի հաւասարմամբ և անթերի պահելու մայրենի եկեղեցւոյ ծէսերն ու արարողութիւնները։

* * Եպիսկոպոսապատիւ վարդապետ.—Գերապատիւ ծայրագոյն վարդապետէն ետք կարգն եկաւ եպիսկոպոսապատիւ վարդապետին, որ իրաւունք ունի եկեղեցւոյ մէջ եպիսկոպոսական Զաթալթագ կրել և գաւազան ալ եպիսկոպոսի մը յատուկ զարդերը։ Միայն այս արտօնութեամբ ծայրագոյն վարդապետը կրնայ եպիսկոպոսական զարդեր կրել. ասոր արտօնութիւն թէ իրաւունք ըսելու է. կուսակրօն Աթոռան ձեռնադրութենէն վերջ երբ հետզհետէ ստանայ ծայրագոյն վարդապետութեան դասու ստորիճանները, արդէն իսկ ունի այնպիսի բացառիկ արտօնութիւններ կամ իրաւասութիւններ, որոց գործադրութիւնը միայն կախում ունի Թեմակալ եպիսկոպոսէն։ Բաւական հետաքրքրութեամբ կ'սպասուի այս օրերս ծայրագոյն վարդապետութենէ եպիսկոպոսապատիւ վարդապետութեան բարձրացած վարդապետին պատարագելուն, տեսնելու համար թէ ինչ տիտղոս պիտի ստանայ։ Անշուշտ այս պարագային նորէն սարկաւագը պիտի ձայնէ «Վասն եպիսկոպոսապատիւ վարդապետիս որ զպատարագս մատուցանէ» են։ Հայ—Հռոմէականք այսպիսիներուն հասարակ խօսակցութեան մէջ կ'ըսեն, monsignor, գերապայծառ, որ մասնաւոր՝ կ'ընէ բաւն նախնական ծագումը։

ՀԱՅ—ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ.

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՔ

ՌՈՒՍԻՈՅ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆՆ Ի ՄԱՆՉՈՒՐԻԱ.— Նիւչուանկի նախորդ անգլիական հիւպատոս և այժմ Սէուլի (Քորէա) փոխ—հիւպատոս Մր. Քրիստոֆըր Թոմաս Կարոնըր չահեկան յօդուած մը հրատարակած է Թայմզի մէջ՝ ի Մանչուրիա Ռուսիոյ ունեցած դիրքին վրայ.—

«Քանի մը տարի Մանչուրիոյ եւ Քորէայի մէջ ապրած ըլլալով, համոզուած եմ թէ Սըր Ալմէտ Պարզլէթի առաջարկած քաղաքականութիւնն անգործադրելի է, և եթէ գործադրուելի փորձուի, ապիտաբեր է Անգլիոյ համար։ (Ինչպէս կ'յիշուի, այս Ալմէտ Պարզլէթ անգլ. Խորհրդարանին մէջ յանձնարարեց Ռուսիոյ դէմ խիստ քաղաքականութեան մը հետեւելու հարկին վրայ։) Սըր Ալմէտ Պարզլէթ կ'երեւի թէ բուն իրողութիւնը կամ իրերը չի ճանչնար ըստ բաւականին։ Նախ՝ Մանչուրիոյ մէջ Ռուսիոյ օրինաւոր շահերն աւելի մեծ են քան ո և է Տէրութեան մը շահերն հոն։ Մանչուրիա երեք նահանգներու բաժնուած է՝ Հէ—Լունկ—Քիանկ, Քիրին, եւ Ֆէնկ—Դիէն։ Հէ—Լունկ—Քիանկ հիւսիսէն սահմանակից է ռուսական հողերուն, և Քիրին արեւելքէն սահմանակից է ռուսական հողերուն։ Բրիմօրսք ռուսական նահանգը, Խաղաղական Ովկիանոսին վրայ, կ'կոչուի նաև Ուսուրիյսքի Քրա—յ, կամ նահանգ Ուսուրիի, որովհետեւ Ուսուրի գետը (հափ..ւ լիճն ալ հետ ըլլալով) արեւմուտքէն սահմանակից է անոր։ Հէ—Լունկ—Քիանկի և Քիրինի մէջ բարւոք վարչութիւն չգտնուելուն պատճառաւ, աւազակներ և հրոսախումբեր չարունակ ռուսական սահմանագլխէն կ'անցնին, բնիկները կ'բռնաբարեն և արջառները կ'առնեն կ'տանին։ Տարուէ տարի իրաց այս վիճակ հետզհետէ անտանելի դարձաւ Ռուսներուն համար, սա՝ պարզ պատճառաւ թէ Բրիմօրսք նահանգին բնակչութիւն երկթալով կ'աւելնար, և ռուս գաղթականներուն ձիերը, ոչխարները, և արջառները կ'չատնային — զանոնք թալլելու հրապոյրն ալ սահմանակից աւազակախումբերու մէջ կ'աւելնար։ հետեւաբար Ռուսիա կատարելապէս օրինաւոր իրաւունք ունի միջոցներ ձեռք առնելու և սահմանագլխին մօտ իր հպատակները պաշտպանելու և պնդելու որ Չինաստան սանձէ ասպատակները։ Անկարելի է որ Ռուսիա ինք միանակ ստրկանութիւն ընէ սահմանագլխոյ վրայ որ հազարաւոր մղոններ ընդարձակութիւն ունի, մանաւանդ օտարին հողին վրայ։ Բրիմօրսք նահանգ, որ ա՛յնքան երկար է որքան ծովին սահմանը, մէկ ծովային նաւահանգիստ միայն ունի —Վլատիվօստոք— այն ալ ձմեռը սառէն կ'գոցուի։ Ռուսիոյ օրինաւոր շահը կ'պահանջէր որ բաց նաւահանգիստ մը ունենար իբրև մուտք իր սիպերիական երկիրներուն։ Եւ հիմակ ունի այսպիսի մուտք մը, մեր իսկ թոյլտուութեամբ և գիտութեամբ, այն է Բորդ Արթուրի նաւահանգիստը՝ Մանչուրիոյ Ֆէնկ—Դիէն նահանգին մէջ, և արտօնութիւն ալ ունի 1000 մղոնի չափ երկար երկաթուղի շինելու՝ այդ նաւահանգիստը կապելու համար Սիպերիոյ մայրաքաղաք Պլակովէշչենսքի հետ։ Մեր կառավարութիւնը խոհական անօրինութիւն մ'ըրաւ ճանչնալով Ռուսիոյ պահանջման օրինաւորութիւնը։ Բորդ Արթուր, երկար հրուանդանի մը ծայրը կառուցուած, այնպիսի դիրք մ'ունի որ հզօր նաւատորմիղ ունեցող Տէրութիւն մը կրնայ պաշարել զայն։ Չինու մէջ Ռուսիա քաղաքական և երկաթուղիական շահերէն զատ, առևտրական մեծամեծ շահեր ալ ունի։

Նախ ամբողջ սահմանին վրայ, մասնաւորապէս Քիրինի հարաւային արեւելեան անկեան մէջ, աղի, արջառի և ոգելից ըմպելեաց անագին վաճառականութիւն մ'ունի ցամաքի ճամբով։ Մուշտակի ամբողջ վաճառականութիւնն ալ գրեթէ Ռուսիոյ ձեռքը մնացած մ'է։ Սամոյր զգեստաբարբար կ'գտնուի Հէ—Լունկ—Քեանկի և Քիրինի մէջ, իսկ վաճառականութեան կեդրոնն ալ է Խապարովքա, ռուսական կարեւոր քաղաք մը Ստնկարի և Ամուր գետերուն միացման կէտին վրայ։ Երբեմն երբեմն թաթար որսորդք ծախու մորթ կ'բերեն ի Խապարովքա, երբեմն ալ ռուս վաճառականք Մանչուրիա երթալով մորթ կ'հաւաքեն։ Յայտնի է թէ Ռուսիոյ շահը կ'պահանջէ որ Չինաց ճամբորդներ ամէն հարըստահարութեան և արգելքի դէմ պաշտպանուին։ Բոլոր այս պատճառներուն շնորհիւ Ռուսիա ազդուապէս կ'փորձուի խլածնել զՄանչուրիա։ Բայց միւս կողմէն, մեզ համար ևս կենսական կարեւորութիւն ունի պահպանել Չինական Կայսրութեան ամբողջութիւնը, և առևտրական դուռը բաց պահել ի Մանչուրիա։ Իմ կարծիքով մէկ միջոց միայն կայ Մանչուրիոյ մէջ մեր շահերը պաշտպանելու, ա՛յն է հետևիլ Լորտ Լէնստաունի ծանուցած քաղաքականութեան, այսինքն, հակառակելով հանդերձ Ռուսիոյ և Չինու միջեւ առանձին գաղտնի դաշնագրութեան մը, հարցնել Ռուսիոյ թէ իրօք ի՞նչ կ'ուզէ Չինաստանէն, և անկեղծօրէն օգնել Ռուսիոյ որպէս զի ստանայ ինչ որ իսկապէս իրենը պէտք է ըլլայ և կրնայ իրեն շնորհուիլ առանց ծանրապէս վնասելու մեզ։ Մեր շահերը Ռուսիոյ շահերուն հետ հաշտեցնելու գործը շատ փափուկ և դժուարին գործ մ'է, բայց կացութեան մէջ դեռ ա՛յնպիսի իրողութիւններ կան որք յուսալ կուտան ինձ թէ հաշտեցնելու գործը կրնայ ի գլուխ ելնել։ Նախ մեր շահերը Գերմանիոյ և Միացեալ Նահանգաց շահերուն հետ նոյն են։ Բոլորովին առևտրական են և նաւային, և աւելի մեծ են Ֆէնկ—Դիէն նահանգին մէջ քան միւս երկու նահանգներուն մէջ։ Ֆէնկ—Դիէն միակ մասն է Մանչուրիոյ որ մեր արտադրութիւնները կ'գնէ, իսկ մեք Մանչուրիոյ արտադրութիւններէն և ոչ մին կ'սպառենք, մեք մեր մուշտակները Ռուսիոյ միջոցաւ կ'գնենք։ Ճափոն մեզմէ աւելի շահակից է Մանչուրիոյ, որովհետեւ Մանչուրիայէն կ'սպասէ տեսակ մը աղը իր ագարակները պարարտելու համար, և բաց ասկէ Ճափոնի մէջ զօրաւոր ձգտում մը կայ տիրապետելու թէ՛ Մանչուրիոյ և թէ Չինաստանի և դէպի ներս ցեղին գլուխ կանգնելու։ Մանչուրիոյ ո և է մասին իւրացումն Ռուսիոյ կողմէ՝ անպատճառ չփոթութիւն մը պիտի յարուցանէ Ճափոնի մէջ։ Մանչուրիոյ մէջ Ֆրանսայի շահն ալ ոչ նուազ զօրաւոր է, որովհետեւ հիմնուած է աւելի զգացման պատճառներու քան նիւթական շահերուն վրայ։ Ֆրանսա մեծամեծ ծառայութիւններ մատուցած է աշխարհի քրիստոնէացընելով և քաղաքակրթելով կատարեալ աշխարհը, մանաւանդ Մ. Արեւելքի մէջ։ Իր քահանաներուն և մարդասէրներուն ձեռքով Մանչուրիոյ մէջ կատարած գործն ահագին է։ Բազում գիւղեր և քաղաքներ հոն կաթոլիկ են։ Արդ, թէև ես Բողոքական եմ, և սաստիկ հակառակորդ եմ հռոմէական կաթոլիկ եկեղեցւոյ քաղաքական մէթոտներուն, սակայն լիաշուրթն գովեստ կ'կարդամ այն մարդասիրական և կրօնական գործերուն զորս աչքով տեսած եմ ի Մանչուրիա և զորս կատարած են Ֆրանսացի կաթոլիկները։ Ֆրանսա իրաւամբ կ'պարծի այս գործերով, և չեմ կարծեր որ այդ գործ երեսի վրայ ձգէ և դադրեցնէ, բան մը որ անպատճառ պիտի ըլլայ՝ եթէ Ռուսիա իւրացնէ զՄանչուրիա։ Ինձ կը թուի որ եթէ հաշտարար եղանակաւ վարուինք բոլոր Տէրութեանց հետ, եթէ խոստովանինք անոնց դժուարութիւնները և դիրքադրածութիւնները, եթէ անկեղծօրէն և յայտնապէս այժ տանք Ռուսիոյ օրինաւոր բաղձանքներուն, եթէ մեր ձեռքէն եկածն ընենք առաքելու կարգ մը չինացի տաք գլուխ փոխարքաներու ցասկոտութիւններն ու բորբոքումները, (որովհետեւ, ինչպէս յայտնի է, հարաւի փոխարքայք կ'հակառակին Մանչուրիան Ռուսիոյ ձգելու դաշնագրութեան), կ'յուսամ թէ պիտի պահպանենք Տէրութեանց համաձայնութիւնն ու նաև մեր շահերը։ Գալով Քորէայի, պէտք է չէզոք երկիր մ'ընել զայն երաշխաւորութեամբ Եւրոպայի, Միացեալ Նահանգաց և Ճափոնի։ Մէկ խօսք մ'ալ ըսեմ թիւրիմացութեան առաջքն առնելու համար։ Ոչ Բորդ Արթուր և ոչ Դալիէնուան բնաւ օգտակար չեն իբրև առևտրական նաւահանգիստ։ Բորդ Արթուր իր աշխարհագրական դիրքին պատճառաւ ներքնաշխարհեան կեդրոն չի կրնար ըլլալ։ Հակառակ իր բազում անպատեհութեանց՝ Եինկոյ (նաւահանգիստ Նիւչուանկի) միակ հնարաւոր առևտրական նաւահանգիստն է Մանչուրիոյ։ Մանչուրիոյ ամբողջ ծովեզերքը ձիով ճամբորդած եմ Դաքունչանէ մինչև Եալու գետ, և նաւահանգիստ տեսած չեմ բնաւ։ Ծովեզերքներն այնքան ծանծաղուտ են որ խաչոր մակոյկներն անգամ ստիպուած են հինգ մղոն ծովուն բացերը մնալ, և հարաւային մասունի (պարզերական հովը) ժամանակ այնքան ալ չեն կրնար մօտենալ։»

ՊՕԷՐԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆՑ զրոյցին առթիւ Թայմզ հետեւեալը կը գրէ.—«Մեծ գոհունակութեամբ պիտի ընդունուի այս լուր, եթէ հաստատուի, և եթէ Պօէր պետը, Պօթա, ցոյց տայ թէ պատրաստ է ընդունելու մեր առաջարկած պայմանները և կըրնայ իր հայրենակիցներուն հաւանութիւնն ստանալ։ Այս կէտերուն վրայ պաշտօնական տեղեկութիւններ ունենալէ առաջ, պատշաճ չէ մեծ կարեւորութիւն տալ Ռէօյթէրի գործակալութեան հեռագրին։»

Գալով Տէվէդի խելագարութեան, կ'ըսէ.—«Անկարելի է բոլորովին չընդունիլ Պօէր մեծանուն պետին՝ Տէվէդի մասնաւոր վիճակին վրայ ժամանակէ մի վեր տարածուած զրոյցները։ Բայց միեւնոյն ժամանակ պէտք է յիշել թէ ասոնք զրոյց են լոկ, և թէ, որչափ որ գիտենք, ոև է իրական ապացոյց տրուած չէ այս մասին։ Ընդհակառակն Տէվէդ իր զինուորական գործողութիւնները կ'կատարէ, շատ կէտերու վրայ, այնպիսի ճարտարութեամբ որ կ'ցուցնէ թէ պօէր զօրավարը կատարելապէս տէր է իր աշխոյժ և կորովի իմացականութեան։»

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԲԱՆԱԿԻՆ ՄԷՋ.— Լէտիսմիթի մէջ Պօէրներէն ամփոփելով պաշարուած անգլիացի զօրավար Սըր Ճօրճ Հուայթ, որ հիմա Ճիպրալթարի զինուորական կառավարիչն է, անցեալ շաբթու գինեհատից ընկերութեան գումարման մէջ ճառ մը խօսելով, յայտարարեց որ սխալ է կարծելը թէ ամէնէն շատ խմողներն են ամէնէն լաւ կռուողները։ Ընդհակառակն ճշմարիտ քաջութիւնը պարտաւորութեան զգացումէն կ'ծնի։ Եւրոպայի մէջ ամէնէն լաւ զինուորներն են Թուրքերը, իրենց հանդարտութեամբ և համեստութեամբ, և սակայն, ըսաւ, Թուրքերը ջուր միայն կը խմեն։ Բէնճամի մեր մահմետական զօրքերն ալ ջուրէ զատ ուրիշ բան չեն խմեր։ Զօրավար Հուայթ անգլիացի զինուորները ցամաքին աղը, և անգլիացի նաւազները ծովուն աղը կ'համարի, և ասոր համար ի սրտէ կ'բաղձայ որ Պետութեան այս երկու մեծ ծառայութիւնները ներկայացնող համազգեստը պատիւ բերէ աշխարհի ամէնամեծ Պետութեան — Անգլիոյ — պաշտպաններուն։

ՌՈՒՍԻԱ ԵՒ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ.— Պերլինի կէս պաշտօնական թերթերը կ'յայտարարեն թէ Ռուսիա կ'օգտուի հարաւային Ափրիկէի մէջ Անգլիոյ դըժուարութիւններէն՝ չարունակ զօրացնելով իր դիրքը Պարսկաստանի մէջ։ Կարգ մը պայմանագրութիւններով Պարսկաստանի ներքին մասերուն հետ հաղորդակցութեան նորանոր միջոցներ ձեռք ձգեց, բայց մանաւանդ ուշադրութեան արժանի է պարսիկ Խազախներու կազմութիւնը հրամանատարութեամբ ռուս սպաներու։ Ռուսիա նոր միջոցներ ալ կ'ուսումնասիրէ անգլիական վաճառականութիւնն իր ձեռքին անցընելու համար։ Ռուսական արտադրութիւնք մինչև ցարդ Պարսկաստան կ'երթային Կասպից ծովուն ճամբով, որ բոլորովին Ռուսաց ձեռքն է, բայց ռուսական ծովեզերքին վրայ՝ Պաքուի և Պարսկաստանի հողին վրայ՝ Էնզէլիի միջերկրեայները չեն բաւեր հիմա առևտրական պահանջքներուն։ Սակայն և այնպէս, Ռուսիա փոխանակ Պարսկաստան տանող այս կարճ ճամբան—Կասպից ծովուն ճամբան—բարւոքելու, կ'աշխատի անգլիական վաճառականութեան հետ մրցիլ ասպարէզ ճամբու մը վրայ երթալ այսինքն Պարսից ծոցին ճամբով։ Անգլիոյ ծովային վաճառականութիւնը գերակշիռ ըլլալով Պարսից ծոցին նաւահանգիստներուն մէջ, և միւս կողմէ գերմանական երկաթուղիին սպառնալիքը նկատի առնելով, ռուս կառավարութիւնն որոշեց մուտք մը գտնել Պարսից ծոցին մէջ իր սեփական վաճառականութեան համար։ Քանի մը օր առաջ վաւերացուց Կայսերական Խորհուրդին որոշումները՝ ընդհանուր հիւպատոսներ ընտրելու Պաղտատի և Պուշիրի, Պասրայի, Խարբերդի համար, և գիր հիւպատոս մ'ալ Պալալիի համար։ Ռուսական շոգենաւային ընկերութիւնն ալ, դրամով և նպաստով ռուս կառավարութեան, շոգենաւային նոր երթեւեկ մը հաստատեց Օտեսայի և Պարսից ծոցին միջև։ Իր շոգենաւերը պիտի հանդիպին Սուէզ, Ճիբութի, Ադէն, Մասքադ, Եասք, Պէնտէրապաս, Լինկա, Պուշիր և Պասրա։ Ռուսիա ի մօտոյ պիտի սկսի նաև իր երկաթուղիի շինութեան՝ սահմանագլխէն Ջուլֆայի մօտ, Դավրէժի ճամբով, մինչև Թաւրիզ, և ասկէ այնպիսի երկարի մինչև Տիգրիս և Դէհրան։ Դէհրանի Ռուսական Պանքան ևս այժմէն սկսած է մրցիլ Պարսկաստանի Կայսերական Պանքային հետ, որ անգլիական է, մասնաճիւղեր հաստատելով ամենուրեք ուր վերջին Պանքան ունի մասնաճիւղ; թէև մինչև ցարդ անգլիական Պանքան գործ կ'տանէ։

«ՍԻՆՉՊԼ» օրաթերթը, զոր կ'հրատարակէր խմբագրապետ Մ. Իվ Կիւյօ, պարտաւորուեցաւ իր հրատարակութիւնը դադրեցնել, ընթերցողներէն չբաշխուելով։ Մ. Իվ Կիւյօյի անյաջողութեան գլխաւոր պատճառն է իր անգլիասէր քաղաքականութիւնը։ Կ'պախարակէր Պօէրները, մանաւանդ կ'նշաւակէր զՔրիւկէր նախագահ, եւ Թրանսվալեան պատերազմին բոլոր իրաւունքը կ'վերագրէր Մեծին Բրիտանիոյ։ Ֆրանսացի ընթերցողք չէին ախորժեր Իվ Կիւյօյի այս լեզուէն, որովհետեւ իրենց բոլոր համակրութիւնը նուիրած էին պօէրական դատին յաջողութեան։ Մ. Իվ Կիւյօ Ֆրանսացւոց զգայուն մէկ թելին ալ դպաւ քաջաբար պաշտպանելով հարկերապետ Տրէյֆիւսի դատը։ Ֆաշոտայի տագնապին ժամանակ հասկցուց Ֆրանսացւոց անիրաւութիւնը, և Անգլիոյ իրաւունք տուաւ։ Այս տեսակ դատեր պաշտպանելու համար կա՛մ անագին դրամագլուխ մը պէտք էր ընթերցողներուն քաջալերութենէն անկախ, կամ օտարին մեծ նպաստ մը, զոր պիտի մերժէր սակայն Իվ Կիւյօյի պէս ուղղամիտ և արդարակորով անձնաւորութիւն մը։

ՄԵՆԱՄԱՐՏՆ արգիլելու համար միջազգային ընկերութիւն մը կազմուելու վրայ է ի Վիեննա։

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԱ այս պահուս կ'բանակցին նոր պայմանագրութիւն մը կնքելու Նիքարակուայի ջրանցքին շինութեան համար։ Հէյ—Բոնսֆօտ պայմանագրութիւնը, ինչպէս գիտենք, լքնցաւ Մարտ 4ին։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ Հանրային Պարտուց վարչութեան անդամներէն իտալացի հանգուցեալ Մորանայի տեղ, իտալական կառավարութիւնը նոյն վարչութեան իտալացի պատուիրակ անուանեց Բօսրոմէօ կոմսը։

ԳԱՀԻՐԷի և Աղեքսանդրիոյ միջեւ հեռաձայնական գիծ մը պիտի հաստատուի։ Շինութեան ծախքն Անգլիայէ ապսպրուեցան։ 12,500 եգիպտ. լիրա ծախք պիտի ըլլայ։ Այս գումար Հանրային Պարտուց սնտուկը պիտի տայ վերջը գանձելու պայմանաւ։

—Եգիպտոսի դատական նախարարը, իր անգլիացի խորհրդականին առաջարկութեան վրայ, որոշեց աւելցնել Սուտանի դատարաններուն թիւը։

—Ռէֆիկէյդ փաշա Գահիրէ վերադարձաւ արեւելեան Սուտանի մէջ կատարած պտոյտէն։

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԻԱ.—Վիլհէլմ կայսր իմացուց ֆրանսական կառավարութեան թէ մեծ հաճոյք պիտի զգայ եթէ Զինուորական վարժարանի հրամանատար Զօր. Պօնալ պաշտօնով ներկայ գտնուի հետեւելու համար Գերմանիոյ այս տարուան մեծ զօրաշարժերուն։ Այժմէն իսկ Զօր. Պօնալ պիտի նշանակուի Ֆրանսական բանակը ներկայացնելու համար գերմանական մեծ զօրաշարժերուն, զորս Վիլհէլմ Բ. ինք պիտի վարէ։

ՄԵՂՐԱԼՈՒՍՆԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ.—Ամերիկացի մը, Նաւապետ Անտրիւս, որ մեծ հռչակ հանած էր պզտիկ նաւակով մը Նիւ Եորքէն Հավր երթալով, այս օրերս պիտի ամուսնանայ։ Մինչեւ հոս լաւ։ Ամերիկեան սովորականութիւնն ասկէ ետքը կ'սկսի։ Փեսացուն մեղրալուսնի ճամբորդութիւն մը կ'պատրաստէ և կ'ըսուի թէ նշանածն ալ սիրով ընդունած է։ Ամուսնութենէն անմիջապէս ետքը, հարսն ու փեսայ պիտի նստին 12 ոտք երկայն և 2 ոտք լայն նաւակի մը մէջ և առագաստ բանալով Ովկիանոսէն պիտի անցնին երթան դէպ ի Ասորեան կղզիները եւ Ափրիկէ։ Եթէ ստոյգ է որ սէրը միայնութեան մէջ կ'աճի, Տէր և Տիկին Անտրիւս պիտի կրնան պարծիլ թէ աշխարհի մէջ իրենց պէս անոյշ մեղրալուսին մը անցընող պիտի չըլլայ։ Բայց լրջօրէն խօսելով, ամէնէն այլանդակ յիմարութիւնն է աս որ երբէք ծնած ըլլայ մարդկային ուղեղի մը մէջ։ Նաւապետն իր և իր կնոջ կեանքը պիտի վտանգէ «ոչինչի համար», «հաճոյքի համար», որովհետեւ եթէ իր ճամբորդութիւն յաջողութեամբ ի գլուխ հանէ, օգուտ մը պիտի չունենայ։ Կեանքն յարգելի, թանկագին բան մ'է և անոր հետ այսպէս ոչինչի համար խաղալը ողջմտութեան հակառակ է բոլորովին։

ՏՈԼՍՏՈՅԻ ՎԵՐՋԻՆ ՎԷՊԸ
«Ո՞Վ ԻՐԱՒՈՒՆՔ ՈՒՆԻ»

Այսպէս կ'կոչուի այն նոր վէպը, զոր աւարտեց Տոլստոյ, և որուն մէկ մասն անցեալ օր կարդաց տիկին Տոլստոյ մարդասիրական նպատակաւ Մոսկուայի մէջ տրուած հանդէսի մը առթիւ։ Վէպին նիւթն է հետեւեալը. —Վլատիմիր Իվանովիչ Սթեփանեցէվ, Երկրագործութեան նախարարութեան պաշտօնատան մարդիկներէն մին, ժամանակ մը արտասահման անցուցած է իր կնոջ՝ Մարիա Նիքոլայեվնայի և իր տասնեւվեց տարեկան աղջկան Վէրայի հետ։ Այնտեղ Ռուսիա կ'վերադառնան, և Բեդերսպուրկ երթալու միջոցին այցելութիւն կուտան իրենց մէկ ազգականին՝ Անտոն Տիմոֆէյեվիչ Լիսքինի, որ հնձոց անյաջողութիւններէն խիստ վնասուած նահանգներէն միոյն գիւղախումբի մը պետն է։ Խօսակցութիւնը, որ զանազան նիւթերու վրայ կ'դառնայ, կ'վերջանայ ի յայտ բերելով այս ազգականներուն գաղափարի հակառակութիւնը։ Լիսքին չի հաւնիր Սթեփանեցէվի ինքնահաւանութիւն, անզգայ լեզուին և կ'արդարեր։ Այս պահուն ուրիշ խօսակցութիւն մ'ալ տեղի կ'ունենայ երկու երիտասարդներուն միջեւ, մինչ գաւիթի սենեակի մը մէջ ալ Լիսքինի անդրանիկ զաւակը կ'սիրահարի իր ազգական Օր. Վէրայի, որ ասոյդ աղջիկ մ'է, լռակեաց աչքերով և գեղեցիկ կերպարանքով։ Լիսքինի ամէնէն պզտիկ զաւակը, վեց տարեկան, կարմը երեւութով, խօսակցութեան չի մասնակցիր։ Անիկա կ'սպասէ որ ճաշի զանգակը զարնուի, որ կ'ուշանայ։ Խոհանոցին մէջ մեծ պատրաստութիւններ կ'տեսնուին. խոհարարք և խոհարարուհիք մեծ գործի վրայ են, որովհետեւ Լիսքինի ընտանիքին հիւր պիտի ըլլայ ռուս մեծ իշխան մը, որուն հետ մէկտեղ որսի պիտի երթան։ Բակին մէջ այն միջոցին գիւղացի մը կեցած իր ոչխարը ծախել կ'ուզէ, զոր վերջապէս կուտայ մէկ ռուբլի ութսուն կոպէկի։ Ոչխարն իսկոյն կը կտրուի եփուելու համար։ Ճաշի միջոցին իշխանը կ'երեւի, և ամէն ջանք կ'ընեն անոր հաճելի ըլլալու։ Եւ հետեւեալ առաւօտուն ճամբայ կ'ելլեն որսի երթալու։ Ճամբան խօսակցութիւնը կ'դառնայ ռուս գիւղացի ժողովուրդին վիճակին, անյաջող հունձքերուն և նպաստի կազմակերպութեանց վրայ։ Վէրա, որ վարժուած է քծինքներու, ձանձրոյթ կ'զգայ այս բարոյական խօսակցութենէն, որ զինքը բնաւ չի հետաքրքրեր։ Բայց երբ կ'իմանայ որ դիտաւորութիւն կայ օգնութիւն կազմակերպելու տառապեալ գեղացիներուն համար, և թէ ինքն ալ կրնայ մասնակցիլ անոր, դարձեալ կ'ոգեւորի, և վերջապէս իր ծնողքէն կ'արտօնուի երեք շաբաթ մնալ Լիսքին ընտանիքին քով։ Աշխոյժ և գեղանի օրիորդը մարդասիրական ձեռնարկին կ'փարի անակնկալ գործունէութեամբ մը, հաճոյք մը կ'նկատէ զայն իրեն համար, և ա՛յն աստիճան կ'խորասուզուի իր նոր գործին մէջ որ երեք շաբաթն անցնելէ վերջ երբ իր սպասուհին կուգայ զինքը տանելու, կ'մերժէ, չուզեր բաժնուիլ իր սիրած գործէն։ Իր ծնողաց տան մէջ խրարանցում կայ, և հայրը կ'աշխատի ամէն կերպով իր ազդեցութիւնը բանեցնել իր աղջկան վրայ, բայց ի զուր։ Վէրայի զգացումներն ու տեսութիւնները—իր ամբողջ բնութիւնը—արմատական փոփոխութիւն մը կրած են։ Զուզեր բաժնուիլ այն մարդիկներէն որոց մէջ մնալով պատեհութիւն կ'ունենայ աշխատելու իր ընկերին բարւոյն համար, և ուր կըրնայ մարդկային ընկերութեան օգտակար անդամ մ'ըլլալ։ Զուզեր վերադառնալ այնպիսի տեղեր ուր ծոյլ և դանդաղ անգործութեան մը պիտի դատապարտուէր և խեղճ ու անզգայ կեանք մը պիտի անցընէ բոյսի մը պէս։ Կոմս Տոլստոյ տիրական և պերճ գրչով մը նկարագրած է Վէրայի այս փոփոխութիւնը, մանաւանդ հոգեբանական տեսակէտով։ Նշանաւոր գրագէտին այս վերջին գործը կոչուած է հիանալի և անակնկալ հրապոյր մը ներգործելու ռուս ժողովուրդին վրայ։

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԼՈՒՐԵՐ.—Տփղիսէ կ'գրեն Մարտ 29ին.—Հինգշաբթի, մարտի 15-ին, Թիֆլիսի Արտիստական ընկերութեան շէնքում, յօգուտ Թիֆլիսի ուսուցչական ինստիտուտի նոր հիմնուող հանրակացարանի եւ նախաձեռնութեամբ իշխանուհի Մ. Բէկթաբէկեանի, կայացաւ մի հետաքրքրական երեկոյթ, որ իր ներկայութեամբ պատուել էր կառավարչապետ իշխան Գոլիցին։ Սիրողների երկու խումբ ներկայացրին Վ. Ի. Նեմիրովիչ—Դանչենկոյի «Ելքը» փոքրիկ եւ շնորհալի կոմեդիան եւ Տոմկովսկու «Կուլիսեանդ-քա» մէկ լոգէմեր։ Երկու ներկայացումն էլ դուր եկան Արտիստական ընկերութեան թատրոնն ծայրէ ի ծայր լցրած հասարակութեան, որ վարձատրեց սիրողներին բուռն ծափահարութիւններով։ Ներկայացումից յետոյ կայացաւ կոնցերտային բաժանմունքը, մասնակցութեամբ օր. Պապայեանի, դաշնակահար Լեվլին ամուսինների եւ երիտասարդ պ. Ա. Զմշկեանի, որ դէկադէնտական ճաշակի մը նման տաւեց «Ետալոնես» մելօդէկլամացիայով, դէկլամացիա անելով դաշնամուրի նուագակցութեամբ, այսինքն իր համար անհնարին պայմաններում, որովհետեւ երաժշտական գործիքների հետ ձայնը կարող է մրցել միայն մի դէպքում,—երբ նա երգում է եւ երբ նա հրաշալի ձայն է։ Ինչ վերաբերում է կոնցերտային բաժանմունքի միւս մասնակիցներին, Լեվլին ամուսինները արժանացան բուռն ծափահարութիւնների եւ ստիպված եղան նուագել երկրորդ անգամ, իսկ օր. Պապայեանին, ինչպէս միշտ, հասարակութիւնը ընդունեց հաւանութեան ոգեւորված ցոյցերով, ստիպելով երգել մի քանի անգամ աւելի, քան նշանակված էր ծրագրում։ Վերջում Արտիստական ընկերութեան դահլիճում տեղի ունեցան պարեր։ Երեկոյթի ժամանակ շատերը ստորագրվում էին մի ուղերձի, որ մատուցվելու է օր. Պապայեանին, որ, ինչպէս յայտնի է, հրաւիրված է երգելու Պետերբուրգի Կայսերական օպերայում։ Տաղանդաւոր երգչուհու յարգողների թիւը չէ սահմանափակվում, ի հարկէ, նրանցով, որոնք ստորագրվում են ուղերձին. օր. Պապայեան տանում է իր հետ, բառի բուն նշանակութեամբ, ամբողջ Թիֆլիսի համակրութիւնը։

* * Կոբ լրագրում կարդում ենք, «Կարսի շրջանի զինուորական նահանգապետ Սամոյլով առաջարկեց Կարսի ոստիկանապետ իշխան Խէրխէուլիձէին նորից քննել Կարսում քաղաքային ինքնավարութիւն մտցնելու հարցը եւ ներկայացնել իրան զեկուցումն այդ մասին։ Կարսի քաղաքային ոստիկանական վարչութեան ընդհանուր ատեանը, մօտ օրերումս քննելով այդ հարցը, վճռեց խնդրել պ. նահանգապետին, որ նա միջնորդէ Կովկասի Գ. կառավարչապետի առաջ՝ մտցնելու Կարսում 1903 թուականից քաղաքային ինքնավարութիւն՝ իր ամբողջական ձեւով և առանց որ եւ է փոփոխութեան, որպէս մտցրած է Անդրկովկասի ուրիշ նահանգական քաղաքներում»։

* * Մինիստրների մինիստրութիւնը կարճ ժամանակից յետոյ կ'ներկայացնէ պետական խորհրդին մի օրինագիծ, որով ենթադրվում է գործարաններում ամէն տեղ բանալ պրոֆէսիոնալ ուսումնարաններ, որտեղ աշակերտները սովորէին ուրոյ մասնագիտութիւններ, Գերմանիայում գոյութիւն ունեցող գործարանական ուսումնարանների նմանութեամբ։

* * Մոսկվայից հաղորդում են լրագիրներին, թէ արծաթէ 25 կոպէկեկանոցները գործածութիւնից հանված են այժմ, որովհետեւ փող կեղծողները շատ հեշտ են կարողանում արծաթէ 25 կոպէկանոցը, ոսկեզօծելով, 10 րուբլիանոց դարձնել։

* * Թիֆլիսի նահանգական ազնուականութեան պարագլուխ իշխ. Դ. Մելիքովի (վրացի) ձեռներէցութեամբ պիտի հրատարակուի մի ընդարձակ ժողովածու, որի նպատակը պիտի լինի ռուս հասարակութեանը ծանօթացնել անցած դարի Վրաց գրականութեան վիպական երկերի հետ։ Այդ նպատակով, ինչպէս կարդում ենք «Նով. Օբ.»ի մէջ, հրաւիրուած են ամենալաւ թարգմանիչները։

* * «Գրաժդանին»ը հաղորդում է, որ վերջին (1899 թ.) վիճակագրական տեղեկութիւնների համաձայն, Ռուսիայի 9 համալսարաններում ուսանողների թիւը եղել է հետեւեալը.

Պետերբուրգի	3,788
Մոսկուայի	4,025
Կիեւի	2,316
Խարկովի	1,231
Կազանի	818
Նովոռոսիյսկի	498
Իւրեւի	1,265
Վարշաւի	1,122
Տոմսկի	525
Ընդամենը	15,588

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՅՍ ՕՐՈՒԱՆ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆՔ

Ուլաշի Բ. աստիճան տրուեցաւ Մալիէի Ժողովին քարտուղար Ալի Րաշիֆ պէյի։ Միւթէմայիզի աստիճան՝ Ներքին գործոց նախարարութեան թղթակցութեան դիւանի քարտուղար Էսատ պէյի, և Տրապիզոնի կուսակալին որդւոյն՝ Հասան Ֆեհմիմ պէյի։

—Ա. Մէճիտիէ պատուանշան շնորհուեցաւ Տրոց գանձման վարչութեան Տնօրէն Հիւսնի պէյի, Բ. Մէճիտիէ՝ Երզրումի նահանգին Տէֆթէրտար Իպրահիմ պէյի. Բ. Օսմանիէ՝ Մաքսային Ժողովին անդամ Տէվֆիք փաշայի։

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄ

«Երէկ իրիկուն, ֆրանսական դեսպան Մ. Քոնսդան Եըլտըզի Կայս. Պալատն հրաւիրուելով, հոն ճաշեց, և ապա շնորհուած Կայս. արտօնութեամբ, պատիւ ունեցաւ ոչ—պաշտօնապէս ներկայանալու Վեհ. Սուլթանին»։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Անգլ. արտակարգ Պատգամաւորութեան պետ Մարքիզ Լորտ Ուըլի, Պիքենէ հեռագիր մ'ուղղելով առ Վեհ. Սուլթանն, իր երախտագիտութիւնն յայտնեց այն սիրալիր ընդունելութեան համար որուն առարկայ եղաւ Պոլիս գտնուած միջոցին։

ԴԱՏԱՐԱՆԱՑ ՁԵՌՆՀԱՍՈՒԹԻՒՆԸ.— Դատական և Կրօնական գործոց նախարարութիւնը, Կայս. Նախորդ Իրատէի մը համաձայն, խնդրած էր Բ. Դռնէն որոշել թէ ո՞ր դատերը Շէրիի դատարաններու և ո՞ր դատերը քաղաքային դատարաններու իրաւասութեան ներքեւ են։ Արդարեւ կարեւոր էր վերջ տալ այն վէճերուն որք կ'ծագէին, ըստ որում Շէրիի դատարաններն երբեմն վճիռ կ'արձակէին այնպիսի գործերու վրայ որք իրօք քաղաքային դատարաններու իրաւասութեան կ'վերաբերէին։ Պետական Խորհուրդը, որուն քննութեան յանձնուած էր խնդիրը, մանրամասն ուսումնասիրելէ վերջ, իր որոշումը պարունակող Մազպաթան մատոյց Մեծ—Եպարքոսութեան։

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ գործակատարութիւնը Բ. Դռնէն արտօնութիւն խնդրեց, որպէս զի Պուլկար ապահովագրական ընկերութիւնք կարենան դեր—գործակալութիւններ հաստատել Թուրքիոյ զանազան նահանգներուն մէջ։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ դեսպան Սըր Ն. Օ'Քօնոր և Լէտի Օ'Քօնոր երէկ առաւօտ Մէլիդա պահականաւով Մուտանիա ուղեւորեցան, ուկից Պրուսա պիտի երթան։

ԲԱՐԵԳՈՐԾՆԵՐՈՒ Ընկերութիւնը, Ղալաթիոյ քարափին մօտեցող շոգենաւերուն ուղեւորներէն Նօխպէտ պարա անուամբ քառասնակ առերք մը առնելու սկսած է, կ'ըսէ Թէրճիմանը Հաքիքաթ, որ ձեռնհաս պաշտօնատան ուշադրութիւնը կ'հրաւիրէ։

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ.—Խաղաղին գինն ինկաւ եւրոպական հրապարակներուն վրայ։

—Եւրոպիոյ մէջ յոյս կայ թէ քարիւղին գինը մեծ անկում մը պիտի կրէ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՄԱՏԱԿԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՄԱՏԱԿԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՄԱՏԱԿԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՄԱՏԱԿԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՄԱՏԱԿԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՄԱՏԱԿԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՄԱՏԱԿԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՄԱՏԱԿԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ

ՀՐԴԵՀԻ եւ ԿԵՆԱՑ ԴԷՄ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՆՕՐԹՀ ԲՐԻԹԻՇ ԷՆՏ ՄԵՐՔԸՆԹԱՅԼ

ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ Անգլ. Ոսկի 3,000,000. ՊԱՀԵՍՏԻ ԴՐԱՄ 14,409,089 10.1
ՀԱՍՈՅԹ 1899 ԾԱԽՈՒՑ 3,073,226 13.11

ՆՕՐԹԷՐԸՆ ԷՇՈՒՐԸՆՍ

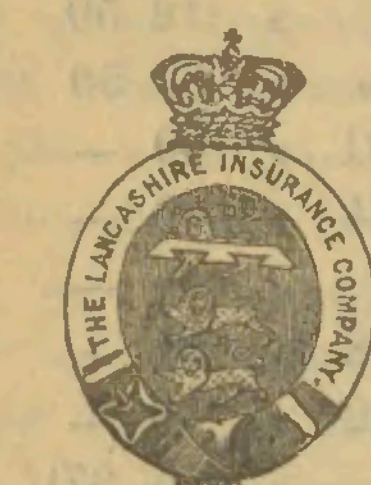
ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ Անգլ. Ոսկի 3,000,000. ՊԱՀԵՍՏԻ ԴՐԱՄ 5,509,273
ՀԱՍՈՅԹ 1899 ԾԱԽՈՒՑ 1,187,296

Ընկերութիւնքս իրենց Կ. Պոլսոյ միացեալ Գործակալութեան միջոցաւ կ'առաջարկեն ամէն կարգի ապահովագրութիւններ ընդդէմ Հրդեհի, ամենէն ցած ապահովագրական գիներով, տալով միանգամայն այն ամէն դիւրութիւնները որ կրնան պահանջուիլ, եւ իրենց պահեստի միջոցաւ գումարներէն ապահովութեամբ։ — Նաեւ երբ աղէտներ կ'ըլլան իրենց հաշուոյ վճարում, միայն Հրդեհի ճիւղին համար մինչեւ ցարդ վճարած վնասուց 34,000,000 Անգլ. Ոսկին կ'անցնի։

ԾՈՎԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
‹ՄԱՐԻԹԱՅՄ›

ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ Անգլ. Ոսկի 500,000 ՊԱՀԵՍՏԻ ԴՐԱՄ Անգլ. Ոսկի 110,000

Ընկերութիւնը կ'ապահովագրէ չափաւոր եւ առաւելաբար մեծ գումարներ եւ ապրանքներ ծովային փոխադրութեանց համար։ Գնոց եւ այլոց վրայ տեղեկութիւն առնելու համար կը հրաւիրուի դիմել Ղալաթիա Մէճիտիէ Ալի փաշա խան գետնայարկ Թիւ 21 եւ 22 կը. սենեակներն, առ ԳԱՌՆԻԿ Ց. ՍԻՐՈՒՆԵԱՆ Գործակալ Կ. Պոլսոյ վերոյիշեալ երկու Ընկերութեանց։

LANCASHIRE

ՍՈՒՔՋՆԱԿԱՐԳ
ԱՆԳԼ. ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿ.
ԸՆԴԴԷՄ
ՀՐԴԵՀԻ ԵՒ ԿԵՆԱՑ

Հիմնեալ ի Մանչեսդըր, յամին 1852

Դրամագլուխ 3,000,000 Անգլ. ոսկի
Տարեկան եկամուտ 834,238
Պահեստի գումար 1,618,404
Վճարուած վնասուց գումար 21,000,000
Կեանքի դրամագլուխ 1,090,168
Պահեստի գումար 1,313,784

Ընկերութեանս հիմնադրամը է վնասուց անմիջապէս եւ առատաձեռնօրէն վճարումն առանց ամենափոքր ընդդիմութեան. առանց վարանման...

ԼԱՆՔԱՇԱՅՐ

Առաջնակարգ ընկերութիւնս իւր վստահութիւնը գրաւած է։ Դիմել առ ընդհանուր Գործակալք Թուրքիոյ

ՊՕՆՏ ՍԵԼԼԸՐ ԵՒ ԸՆԿ.
Բիւյիւք Թիւնէլ Խան, Ղալաթիա կամ առ
ՌՈՒԲԷՆ ԱԲԻԿԵԱՆ
Փոխ-Գործակալ ի Պոլիս Սուլթան-Համամ, Էմին-Պէյ Խան Թիւ 1.
Փոխ-Գործակալ ի Անդրիանապոլիս,
ՍԱՀԱԿ ՊԱՐՈՆԵԱՆ
Իքի Գափուլու Խան։

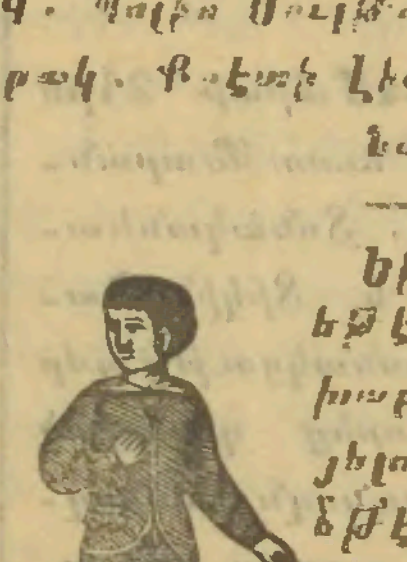
ԹԷՄԶ ԷՆՏ ՄԷՐՉԻ

Ալեքսանդրիոյ ծովային ապահովագրական ընկերութիւնը
Դրամագլուխ 2,000,000 Անգլ. Ոսկի
Պահեստի գումար 1,055,000 » »
Տարեկան հասոյթ 500,000 » »

Կ'ապահովագրէ ամէն տեսակ ապրանք եւ դրամաբար ծովային արկածոց դէմ. — Դիմեցէք նոյն հասցէին։

ԷՄՆԻԷԷԹ ԷՄՆԻԷԷԹ
ՀԱԳՈՒՍՏԻ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
ՊԱՏՐԱՍՏ ԵՒ ՉԱՓԻ ՎՐԱՅ

Կ. Պոլիս Սուլթան Համամի հրապարակ. Բաղդատ Լիմանի գրասենեակ վեր նայարկը։

Եթէ ճաշակի տէր էք, եթէ կ'փափաքիք տղոց խոհեմօրէն երկիւղի, կարող էք մէկ հագուստներ գնել, եթէ կ'ուզէք որ ձեր հագուստներն ոչ անձրեւէն եւ ոչ ալ արեւէն աղտոտին, գնեցէք ԷՄՆԻԷԷԹ հագուստի մեծ վաճառատունէն, որ 25 տարիէ ի վեր ամենուն յարաբերութեան մէջ է եւրոպական մեծ գործարաններու հետ եւ մէն եղանակի յարմար բրդեղէն ապրանքներու առատ պէտքավորութեամբ ճոխացուցած է միջոցը։

ԷՄՆԻԷԷԹի կերպասները, գոյնով եւ գործուածքով, վերջին նորաձեւութեանց կ'համապատասխանեն։ Առաջին կարգի դերձակներն ձեռքով կ'պատրաստուին երիկ մարդոց եւ տղոց յատուկ ընտիր ճաշակաւոր եւ գեղեցիկ հագուստներու ամէն տեսակներն, ինչպէս նաեւ կանանց համար բեհեզեղէններ, ճամբորդական աղօթքներ եւն. եւն. ծայր աստիճան էժանութեամբ։ Գիներ՝ անփոփոխ եւ սակարկելու անտեղի։

ԷՄՆԻԷԷԹ վաճառատունը չափի վրայ հագուստի ճիւղ մը ունի, հաւասար Բերայի համբաւաւոր տեղակաբերը։ Տասնեակ. 50-34

Սեփականութիւն եւ էօղ

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
ՉՈՒԽԱ, ԳԱԶՄԻՐ, ՇԷՎԻՕԹ [ՇԱՅԱԳ]
ՖԱՍՕՆԷ ԵՒ ԱՅԼ ԱՊՐԱՆՔ

ՃԱՆԱԿ!
ՏՈԿՈՒՆՈՒԹԻՒՆ!
ՆՐԲՈՒԹԻՒՆ!

Ամէնէն գեղեցկագոյն եւ վերջին նորաձեւութեանց հետեւող ճաշակներն անգամ գոհացնող ճոխ զանազանութիւն մը ընտիր կերպասներ, ամէն եղանակի նոր ու ճաշակաւոր։ Մէթրը 30–40 ղրշ. արժող ապրանք մը, ի Բերա, 20 փրանքի անունին տակ կ'ազնուացնեն։ Բայց այդ չէ մեր նպատակը։ Ամէնէն նպատակաւոր գիներով պիտի ծախուի

Պ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ ԵՒ Յ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ
ՎԱՃԱՌԱՏԱՆ ՏԷՐ

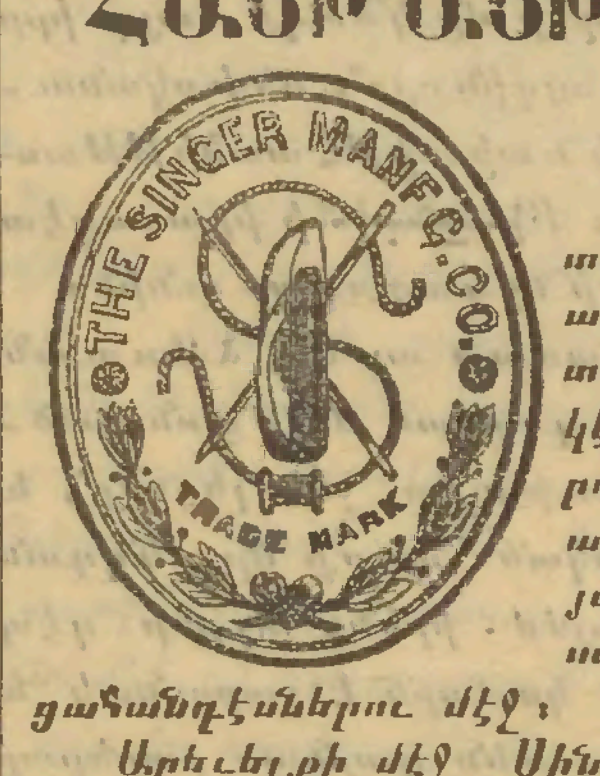
Պոլիս Շուկայի գոլոլ Աղածոլար Թիւ 12

Գնահատական յանձնարարութիւնք խորհրդով կատարուելով, ուզողներ բոլոր նմոյշներ ալ կը ղրկուին։

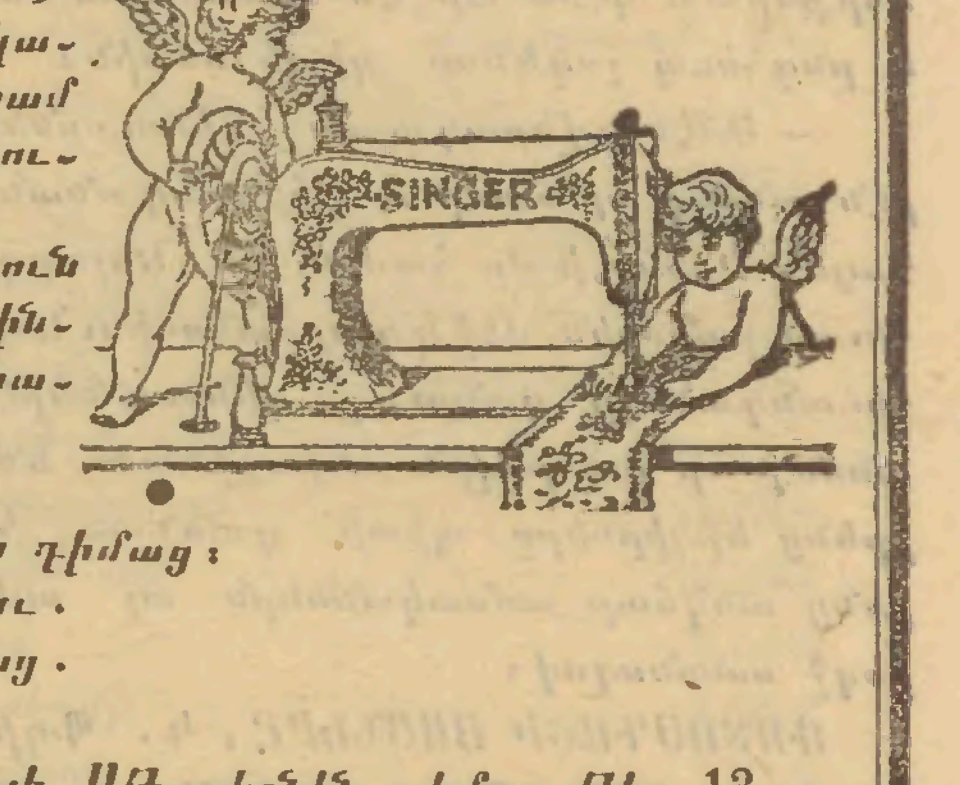
Մի՛ տաք ձեր 20 փրանքը՝ մէթրը 30–40 ղրշ. արժող ապրանքի մը։ Դիմեցէ՛ք անգամ մը յիշեալ վաճառատունն, ուր պիտի գտնէք միշտ

ՃԱՇԱԿ!
ՏՈԿՈՒՆՈՒԹԻՒՆ!
42 ՆՐԲՈՒԹԻՒՆ!

ՍԻՆԿԷՐ
ՀԱՅԹԱՅԹԻԶ ԿԱՅՍ. ՊԱԼԱՏԱՆ
Ժ. ՆԱՅՏԼԻՆԿԷՐ

Սինկէրի կարի մեքենաները զուտ անգլ. պողպատեայ տոկունութեամբ այնքան գնահատուած են որ աշխարհիս ամէն կողմը տարածուած են, եւ բոլոր ընտանիքները, դերձակներն ու կօշկակարները լոկ Սինկէրի մեքենայ սկսած են գործածել։ Սինկէրի Ընկերութիւնն ցարդ 400 է աւելի պատուոյ վկայական եւ չքնաղ մրցանակ ստացած է բոլոր ցուցահանդէսներու մէջ։

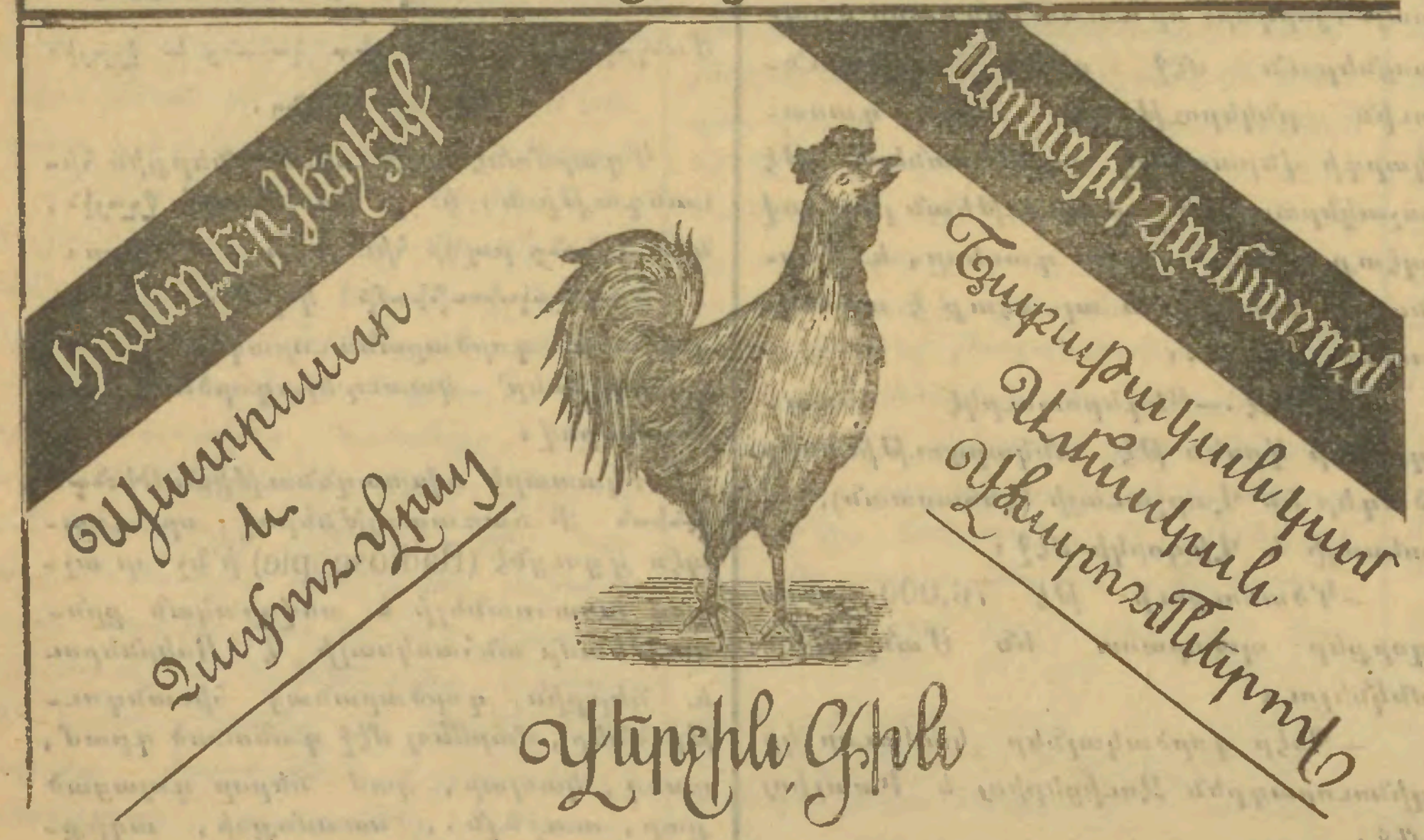

Արեւելքի մէջ Սինկէրի մեքենաներուն միակ ներկայացուցիչն է Մ. Ժ. Նայտլինկէր, որ բովանդակ Թուրքիոյ մէջ մասնաճիւղեր հաստատած է։

Սինկէրի մեքենաները կ'վաճառուին՝ Բերա, Շիշան ճամբայ, Ղալաթա Սէրայի դիմաց։
Ղալաթա) Սինկէր Խան, Թիւնէլին եւսեւ.
) Թրամվայի կայարանին դիմաց.
Ստամպոլ) Սուլթան Համամ Թիւ 2.
) Սուլթան Պայազիտ Թրամվէյի Սթասիոնին դիմաց Թիւ 13.

Կեղծիքէն զգուշանալու համար վերի նշանին ուշադրութիւն ընելու է։

Սանտալսոռոշեանի Կարմիր Աքլոր
299, Մահմուտփաշա, Ստամպօլ, 299

Օրինակի համար, 80 ղրշ.ի ապրանք գնողը 20 ղրշ. կանխիկ եւ մնացեալին համար չաբաթական 5 կամ ամսական 20 ղրշ. պիտի վճարէ. 160 ղրշ.ի գնողը 40 ղրշ. կանխիկ եւ չաբաթը 10 կամ ամիսը 40 ղրշ. պիտի վճարէ։ Եւ այսպէս չափաւորապար, սոյն համեմատութեամբ։

ՇՈՊԵՆԱՒԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ալեքսանդրիոյ եւ Մէսքերլէզի դէպ փորձ ուղեւորներ

Անուանք	Թոնօ	Անուանք	Թոնօ
Մարքօգիա	5000	Թէլլըը	3000
Ֆալիե	4500	Ֆէլօս	3000
Նոյզօրիա	4200	Օսմանլի	3000
Էվլիյա	3500	Թիղր	2500
Ռամպօ	3500	Կօտքօնք	1500
Միսքը	3500	Կէրէն	1500
Հնեբկայա	3000		

Դիմել առ Ժ. Վ. Ուիթօլ եւ Ըն. Ուիթօլ խան
ՃԵՄՍ ՄՈՍ ԸՆԿ.
34, Ճէյմս Սթրիթ, Լիվըրբուլ

ԸՆՏԻՐ ԳԱՐԵՋՈՒՐ ՄԻՒՆԻԽԻ
«ՊԱՎԱՐԻԱ»
Գերմանիոյ արտադրեալ

Վնասակար նիւթ մը չպարունակելն հրաշխաւորուած է.

Կ'ծախուի. — Թովմաս Էֆ. Սուրէնեանի վաճառատունը, Պոլիս, Կամուրջին գլուխը, — Բերա Մեծ-Փողոց, 125 bis — Եփառլըքէօյ, Nº 24։ Գլխաւոր Գործակալ Մ. Բ. Մ. Պրաճիօղղի, 39, Բէօյուք Խան, Պոլիս։ 25-4

ՏՈՔԹՕՐ Կ. ԱԹԱՆԱՍԵԱՆ որ 25 տարիէ ի վեր իբր Բժիշկ, Վիրաբոյժ եւ Ծննդաբոյժ յաջողակ ծառայութիւն մատուցած էր հայ հասարակութեան, վերջերս ուղեւորութիւն մ'ըրած է Եւրոպա, ուր ուսումնասիրած է վիրաբուժական գործողութեանց վերջին կատարելագործութիւնները [technique]։ Եւ յաջորդաբար Եւրոպայի գլխաւոր բժշկական կեդրոններուն՝ ԼՈՆՏՈՆ, ԲԱՐԻԶԻ եւ ՎԻԷՆՆԱՅԻ հիւանդանոցներուն մէջ ժամանակ անցնելով էր նշանաւոր վիրաբոյժներուն գործողութիւններուն մասին հետեւելով ուսումնասիրած է, մանաւանդ կանանց ներքին գործարաններու եւ որովայնի վրայ կատարուած ամէն գործողութիւնները [Laparotomie] եւ սոյն գործողութիւններն ալ հաստատած է իր բնակավայրին ԻԶՄԻՐ։ Պատրաստ է ամէն հիւանդները ընդունելու եւ ամէն տեսակ վիրաբուժական գործողութիւն ընել կամ դարմանելու. յատկապէս կանանց հիւանդութիւնները։ Ամէն Ուրբաթ ձրի կ'ընդունի աղքատ ԱԿԱՆՋԻ ԿՈԿՈՐԴԻ հիւանդութիւնները եւ վիրաբուժական գործողութիւն կ'կատարէ։ 47

ՊԱՏՐԱՍՏ ՉԳԵՍՏԵՂԻՆԱՑ
ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
Գ. ԿԻՄՃԵԱՆ ԵՒ ԸՆԿ.
Պոլիս, Սուլթան Համամ Թափուլու Խան, Թիւ 18, 20, 22, 24.

Գ. Կիմճեան եւ ընկ.ի վաճառատունը որ պատրաստ զգեստեղինաց վաճառատուններուն մէջ կարեւոր դիրք մը գրաւած է իր վաճառած զգեստներուն տոկունութեան, ճաշակին եւ մանաւանդ աժանութեան համար, իր յաճախորդներուն նոր դիւրութիւն եւ գոհացում տալու նպատակաւ այս անգամ Եւրոպայէն բերել տուած է մեծաքանակ եւ ընտիր կերպասներ, զորս կարել կուտայ վարպետ դերձակներու։ Ջգեստ ընել ուզողներուն կ'յանձնարարուի այս վաճառատունը, ուր սակարկութիւն չկայ։

ՍՅԺԻ ՃՇՄԱՐԻՏ ՕՃԱՌԱԿ

Բարիզի առաջնակարգ բժիշկ Տոքթ. Լեռան Տիւ Պոա կ'գրէ «բազմաթիւ հիւանդներու վրայ յաջող փորձերս զիս համոզեցին որ, ԷԼԻՔՍԻՐ ՄԻՏԻՆ յօղնած ու տկարացած անդամները զօրացնելով երիտասարդական այժ կը պարգեւէ մարմնոյն։ Նախ, արիւնը կը մաքրէ, կ'զօրացնէ ու աստիճանաբար կ'բուժէ ընդհանուր տկարութիւնը, մէջքի եւ ողնայարի ցաւերը, վատուժութիւնն ու անբուժելի ԱՆԿԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆԸ»։ Ծննդական գործարաններու ազդու գեղերովը ծանօթ՝ Բրոֆ. Միւլլիէ այս ԷԼԻՔՍԻՐ ՄԻՏԻՆ կազդուրիչ եւ մարսեցուցիչ է. ծերեր, ապաքինողներ եւ գեղծումներով ԱՆԿԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆ ենթարկուած անձինք անհրաժեշտ է որ փութան օգտուիլ այս քաղցրահամ էլիքսիրէն ապաքինուելու համար։ Կ'ծախուի Գասապեանի, Բիւյիւքեանի, Մէղիքիի, Վօնտիքիանսի դեղարաններուն մէջ։ 7

ԿԱՐԵՒՈՐ Է ԳԻՏՆԱԼ թէ մեզի ղրկուած յօդուածները եւ այլն եթէ չոր ծալքեր կտրուած պահարանէ մէջ դրուին, միայն 5 կամ 10 փարաներ փոստային փուլ փակելով բաւական է հեռաւորն Տաթարաթական օրէնքին։

ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐՆԵՐԷՆ կ'խնդրուի թղթին միայն մէկ երեսին վրայ գրել։ Երկու երեսի վրայ գրուածները մեծ դժուարութիւն եւ յապաղում կ'պատճառեն։

Իւրաքանչ Թերթին կ'ստորագրէ մի միայն ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆԸ
Ան որ կ'ուղղուին ամէն գրութիւնք

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ԲԻՒԶԱՆԴ ՔԷՉԵԱՆ

ՏՊԱՐԱՆ «ԲԻՒԶԱՆԴԻՈՆ» ՕՐԱԳՐՈՅ
Կ. Պոլիս, Nº 23, 25, Պօղ Ալի Ճատտէսի

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԹԵՐԹՕՆ «ԲԻՒԶԱՆԴԻՈՆ»Ի.— ՔՍԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԴԷՔԷՆ (182)

ԲԱԽՏԻՆ ՁՈՀԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ — ԳԵՂԱՆԻՆ ԿԱՊՐԻԷԼ.— ԽԲ.

Եւ ինք ալ Ռընէի խնդուքին անփութօրէն հղաւ։ Սկիւռ՝ անոնց անհամբերութիւնը տեսնելով պէս՝ հին եղանակի մը վրայ սկսաւ երգել սա ծանօթ յանկերգը.—

Մէ՛րն է, սէ՛րը, սէ՛րը,
Շրջապտոյտ
Եւ ամէն օր
Նոր ի նոր
Մեր կ'հիւսեն մարդիկ բիւր։

—Ա՛հ, վստահ էի որ գործին մէջ սէր կայ, շարունակեց Սկիւռ։ Եւ հիմա կարծեմ թէ աղուոր դրամներ ալ կան չահելիք։

—Ապահովապէս ճակատագիրնիս աս է, մռմռաց Հոկայ Գոչ։ Պէտք է որ միշտ խառնուինք Լակարտ ընտանիքին գործերուն։

—Գէ՞չ կ'ըլլայ եթէ կարմրուկ ոսկիներ առնենք։ Սիրահարներուն ձեռքը բաց կ'ըլլայ։ Դիւրաւ կ'խարուին։ Տեսնենք, թող պզտիկը գայ եւ եթէ մենէ խնդրելիքը կարելի բան մ'է եւ լաւ վճարուած, կ'ընենք։ Եկամո՛ւտ, եկամո՛ւտ։ Հաւե՛րս, բադե՛րս, հնդկահաւե՛րս, է՛շս, կա՛ռքս...։

—Ըսել է վաղը հոս գալու կարծիքէն ես։

—Հարկա՛ւ։

—Ըսել է երէկուան պէս նորէն օթէլը պիտի պառկինք, որպէս զի կանուխ գանք։

—Եւ ասկէ չզատուելու համար, ուտելիք կ'բերեմ եւ հոսա, խոտին վրայ, կ'նախաճաշենք։

*** Մութը կոխելուն, Հոկայ Գոչ եւ Սկիւռ գացին ժուամվիլի օթէլը, ուր դիշերած էին առջի իրիկուն եւ որովհետեւ օրն ի բուն արեւին տակ կենալով քիչ մը յոգնած էին, ճաշերնին ընելնուն պէս պառկեցան, յաջորդ առտու արշալոյսին ելնելու համար։ Եւ արդարեւ պատուան 10ին, ուտելիքներու կողով մը ձեռքերնին, եկան զետեղուեցան հին փակոցին կամարակալին վրայ։ Սօսիներու ամառանոցին մէջ առջի իրիկուան ուշ ճաշած էին, որովհետեւ Տիկին մը Լակարտ եւ Ֆիլիբ մը Բերլէն իրենց կնքադրածէն աւելի մնացած էին Բարիզ։ Ուստի, որ

Պասղիլլի կայարանին հանդիպած էր անոնց, նոյն կառախմբով դարձած էր։ Մարսէլ յաջորդ օրն ալ պիտի բացակայէր, ժամադիր եղած ըլլալով այն փոքր ձագէտին հետ որ պաշտօն ունէր Վէրնէօյլ փողոցի սան նկարները, գեղարուեստական առարկաներն եւ հին կահերը գնահատել եւ վաճառման ցուցակը պատրաստել։ Ֆիլիբ պէտք ունէր կէս օրէն ետք 2–3 ժամ անցընելու իր պաշտօնատեղին, քանի մը գործերով զբաղելու համար, եւ Ռօժէ՝ հօրեղբօրը խնդրանքով տարապարհակ աշխատութի՛ւն մը պիտի կատարէր Բօ—ըը Ֆէր Սէն Մարսէլ փողոցը երթալ հսկելով գործաւորներուն վրայ, որք արդէն ութ օրէ ի վեր սկսած էին աշխատութեան։ Ռընէ, նորէն առջի օրուան պէս, առանձին պիտի մնար ամառանոցին մէջ։ Ամէն բան իր ուզածին պէս կ'ըլլար։ Հօրեղբօր, եղբօրորդիին եւ կոմսուհիին մեկնման պատճառաւ կանուխ նախաճաշեցին։ Կէս օրին, Ռընէ ազատ էր։ Բայց զգուշանալու էր ծառաներուն հետաքրքրութիւնն արթնցնելէ եւ որքան ալ փոյթ ունենար երթալ հին փակոցին վրայ գտնելու Հոկայ Գոչն եւ Սկիւռը զորս ամուսնացած կ'կարծէր, պարտաւորուեցաւ սպասել որ երկու սպասուհիներն եւ սենեկապանը ճաշել սկսին։ Առտուն օդը գոց էր։ Խոշոր ամպեր սքողած էին արեւը։ Երկինք սպառնալից էր։ Ռընէ չափազանց կ'վախնար թէ ձախող անձրեւ մը կ'արգիլէր իր դուրս ելնելը, կամ կ'ստիպէր ձիւորններն հին փակոցէն մեկնիլ, եթէ հոն էին։ Բարեբախտաբար անձրեւ չեկաւ, թէեւ օդն անտրամադիր մնաց եւ Ռընէ՝ ամարանոցէն ելնելով՝ պարտէզին պզտիկ դրան կողմը գնաց թեթեւ քայլերով, ուր հասաւ քանի մը վայրկեանէն։ Հոկայ Գոչ եւ Սկիւռ կուտային անոր յապաղման վրայ, մանաւանդ որ ձուկ չաւ չէր բռնուեր։—Արգեօք պզտիկ Օրիորդը խաբե՞ց մեզ, ըսաւ Հոկայ Գոչ։

—Ի՞նչ հարկ կայ, պատասխանեց Սկիւռ։ Կարծեմ թէ մաքէն անգամ անցուցած չէ այդպիսի բան մը։ Շատ փախելու ունի մեզ իր գործին խառնելու։

—Մինչեւ որ գայ, մեք ենթադրութիւն ընենք։ Ա՛լ ծերացայ։ Ինչուան 50 սանտիմ դրաւ կ'դնեմ որ մազերուս մէջ ճերմակ կ'լինայ կար։

—Թերեւս արգիլեր ունի գալու այդ պզդմիտ աղջիկը։ Եթէ մայրը վար դրած է զինք, թերեւս դժուար պիտի ըլլայ իրեն խոյս տալ։ Մնայ որ գիտ կէս օր չեկաւ եւ ինք չըսաւ որ առաւօտ պիտի գար։

—Համբերե՛նք։ Վերջապէս բան մ'է, քանի որ ձուկ չենք բռներ։

Հոկայ Գոչ եւ Սկիւռ չարունակեցին որսալ, բայց երեք վայրկեանէն անգամ մը կ'նայէին դէպի պզտիկ դրան, որ կ'յամառէր չբացուելու։—Ա՛հ՛, տը՛ւր ըսէ՝ էո, ըսաւ խնդալով Սկիւռ, որ Կապոյտ—Մօրուքի աւանդավէպը գիտէր եւ գլխաւորի մը մէջ տեսած էր Բերօզի պատմութիւններուն ներոսները։ Հոկայ Գոչ ասանցավէպին պատասխանը տուաւ. —Մէտ՞ն ծածքան կ'փեռնէմ որ կ'փոշիանայ եւ խոտը որ կ'կանչէ։

Ճիշդ այս պահուն Ռընէ փակոցին վրայ նայող պզտիկ դրան մօտ կ'հասնէր։ Ուզեց բանալ, բայց բանալիքը վրան չէր։—Բանալիք չկայ, մռմռաց անձկութեամբ։ Պիտի չկրնամ դուրս ելնել։ Ինչո՞ւ ընեմ։

Վալանդէնն ամէն իրիկուն բանալիքը կ'հանէր ու կ'կախէր պատին վրայ գրուած գամէ մը, խիստ մօտ այն աւերակ տաղաւարին ուրկէ Հոկայ Գոչ եւ Սկիւռ հանգիստաւս եղած էին կոմս Փօրժ տը Լակարտի ապանութեան։ Ռընէ մոլորուն ակնարկ մը պատսինելով չորսդին, յանկարծ նշմարեց բանալիքը։ Առաւ, եւ հազիւ կարենալով բանալ ուրախութեան բացագանչութիւն մը, փականքին մէջ խոթեց ու բացաւ։ Ծմնիներուն վրայ դարձող դրան աղմուկէն, Հոկայ Գոչ եւ Սկիւռ սարսռացին եւ նայեցան թէ ո՛վ էր այս աղմուկին յարուցանողը։

—Ա՛ն է, մռմռաց Սկիւռ։

—Հարկաւ ան ըլլալու է։ Ասոննն անցաւ, յարեց Հոկայ Գոչ։

Ձկնորսները տեսնելով, Ռընէ զգաց թէ սիրտն ուժգին կ'բաբախէ, եւ արագ արագ քալեց աւելի կանուխ գտնուելու համար անոնց քով։—Ա՛հ, ըսաւ յուզեալ ձայնով, որչա՜փ չնորհակալ եմ ձեզ որ եկաք։ Ջկրցայ աւելի կանուխ գալ։ Կ'ուզէի որ լրտեսող չըլլայ զիս։ Պէտք է չուտով բացատրեմ թէ ձեզնէ ուզածս ի՛նչ է։

—Է՛ ուրեմն, խօսեցէ՛ք, սիրելի Օրի՛որդ, ըսաւ Սկիւռ, եւ վստահութիւն ունեցէք մեր վրայ, կատարեա՛լ վստահութիւն։ Երբ մենք բան մը խոստանանք, Ֆրանսացի երեւփոխաններուն չենք նմանիր։ Մենք կ'կատարենք մեր խոստումը։

—Ժամանակնիս չկորսնցնենք այս տեսակ խօսքերով, ընդմիջեց Հոկայ Գոչ։ Բանի որ կ'աճապարէք, ուղղակի նպատակին դիմեցէք, Օրի՛որդ։ Երէկ հարցուցիք մեզի թէ Պլօսիէն կրնա՞նք երթալ։

—Այո՛, պատասխանեց Օր. տը Լակարտ։ Հո՛ն երթալ պէտք է։

—Ի՞նչ ընելու։

Ռընէ աչքերը վար առաւ, կաս կարմիր կտրեցաւ եւ մինչեց.—Երիտասարդ մը կ'սիրեմ։

—Եւ այդ երիտասարդին անունը Անրէ Պէլ—— է, ըսաւ Սկիւռ խնդալով։ Մենք հասկցանք։ Կարմրելու հարկ չկայ։ Սիրելն արգիլուած չէ, ընդհակառակն։

—Բոլոր հոգիովս կ'սիրեմ, չարունակեց Ռընէ։ Կ'սիրեմ ամէն բանէ աւելի։ Կեանքս կուտամ անոր համար։

—Ինչպէս որ ես ալ խմս կուտամ իմ սիրեցեալ ամուսնիս համար, ընդմիջեց Սկիւռ։ Բնական զգացում մ'է աս։

—Երդուընցանք, յարեց Օր. տը Լակարտ գրգռուած, երդուընցանք խորանին առջեւ, Շամպօռի դղեակին մատրան մէջ, որ, ինչ ալ պատահի, ինչ ալ ըլլայ, մենք իրարու պիտի ըլլանք։ Մեր նշանտուքի մատանիները փոխանակեցինք լռիկ։ Նուիրական է աս։

—Ե՞րբը, հարցուց Սկիւռ հետաքրքրուած, երբ թէ Ամպլիկլի մէջ ողբերգութեան մը ներկայ կ'գտնուէր։

(Շար.)

Թարգմ. ՓԻՐԱՅԵՐ ՇԻՐՕՆԵԱՆ